

Teleasentajien viime vuosikymmenet
Haastattelututkimus teleasentajien kokemuksista työnsä muuttumisesta 1970-2010-lukujen
aikana

Johanna Mylläri
Etnologian maisterintutkielma
Syyslukukausi 2016
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Johanna Maria Katariina Mylläri	
Työn nimi – Title Teleasentajien viime vuosikymmenet – Haastattelututkimus teleasentajien kokemuksista työnsä muuttumisesta 1970-2010-lukujen aikana	
Oppiaine – Subject Etnologia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year 12/2016	Sivumäärä – Number of pages 60
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkimukseni käsittelee teleasentajien työn muutosta ja heidän kokemuksiaan siitä noin vuosiluvuilta 1970-2010. Telealan kehitys on ollut nopeampaa, joten miten alalla pitkän työuran tehneet henkilöt ovat pysyneet mukana? Kuinka heidän työnsä ja työelämänsä ovat muuttuneet aikajakson aikana, mitä he ovat kokeneet muutosten aikana, ja miten he suhtautuvat näihin muutoksiin? Millä tavalla teleasentajan työ 2010-luvulla eroaa 1970-luvun työstä? Tutkielma on jatkoa tekijän kandidaatintutkielmalle.</p> <p>Tutkimus on toteutettu haastattelemalla seitsemää 45-85-vuotiasta miestä, jotka ovat työskennelleet telealalla yli 30 vuoden ajan. Heistä suurin osa on aloittanut työuransa 1970-luvulla. Haastateltujen yhdistävänä piirteenä on ystävyys teleasentajana pitkän uran tehneen mutta jo edesmenneen isäni Erkki Myllärin kanssa. Tutkimuksen haastattelut on tehty 4.11.2011-23.6.2013. Haastattelumuotona on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelut on teemoiteltu työn, koulutuksen, kokemusten ja näkemysten mukaan, mutta haastatteluiden pääteemana on työ ja sen muuttuminen.</p> <p>Teleasentajien työn muutoksen suurimpina vaikuttimina ovat olleet teknologian kehittyminen ja yleisen politiikan muuttuminen 1980-luvulta alkaen uusliberalistiseen suuntaan. Teknologian kehittymiseen haastatellut suhtautuivat enimmäkseen positiivisesti, vaikka sen mukana pysymiseksi täytyi ylläpitää aktiivisesti tieto- ja taitotasojaan. Vallinneen talouspolitiikan myötävaikutuksesta haastateltujen työorganisaatio eli Posti- ja telelaitos muutettiin valtion liikelaitokseksi. Tämä muutti laitoksen toimintatapoja, sillä vuosibudjetin sijaan liikelaitoksen täytyi toimia tulostavoitteellisesti. Tämä on johtanut teleasentajien työssä koetun kiireen ja työpaineiden kasvamiseen. Liikelaitosuudistuksen ja sitä seuranneiden organisaatiomuutosten yhteydessä järjestettiin suuria saneerauksia. Saneerauksiin vaikutti myös teknologian kehittyminen: esimerkiksi televerkon perusinfrastruktuurin ja automatisoinnin valmistumisen myötä töitä ei enää riittänyt kaikille, eivätkä kaikkien taidot riittäneet tekniikan kehittymisen mukana pysymiseen. Itse saneerauksia haastatellut pitivät luonnollisina ja väistämättöminä tapahtumina, mutta saneerauksien toteutustapoja he kritisoivat nöyryyttävinä.</p>	
Asiasanat – Keywords teleasentaja, tietoliikenneasentaja, teletekninen asiantuntija, teleala, organisaatiomuutos, liikelaitosuudistus, haastattelututkimus, muistitietotutkimus, 1990-luku, työ, työelämä	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1. Telealan muutokset	2
1.2. Työn ja teknologian muutos	5
1.3. Käsitteet	13
1.4. Tutkimuskysymykset	15
2. Haastattelut tutkimusmenetelmänä	17
2.1. Haastatteluista, haastateltavista ja roolistani	17
2.2. Hermeneuttinen lähestymistapa	19
2.3. Tutkimusetiikka	19
2.4. Informantit	20
3. Teleasentajan työ ja sen muuttumisen vaiheet	23
3.1. Teleasentajien koulutus	23
3.2. Teleasentajan työn muutosvaiheet	27
3.3. Kokemukset ja näkemykset	38
4. Johtopäätökset ja päätäntö	47
5. Lähteet	49
5.1. Tutkimusaineistot	49
5.2. Lähteet	49
6. Liitteet	56

1. Johdanto

Jos kaikki tele- eli kaukotietoliikenteen järjestelmät kaatuisivat nyt yllättäen, kaikenlainen viestintä lukuun ottamatta postipalveluja ja kasvokkaista keskustelua vaikeutuisi. Muun muassa puhelin- ja mobiiliteknologian käyttö olisi mahdotonta internetistä puhumattakaan. Sillä olisi vaikutuksensa myös esimerkiksi kaikenlaisiin hälytysjärjestelmiin ja pankkitoimintaan. Käytännössä tilanne olisi kuin Suomessa ennen sotia, paitsi että lankapuhelimiakaan ei voisi käyttää. Teleteknologia on kehittynyt nopeasti alle vuosisadassa. Ketkä näistä järjestelmistä huolehtivat, ja kuinka he ovat pysyneet muutoksen mukana?

Tämän tutkimuksen aiheena ovat teleasentajat, heidän kokemuksensa työstään ja sen muutoksista. Millä tavalla teleasentajien työ ja työelämä on muuttunut 1970-luvulta lähtien 2010-luvulle saakka? Mitä he ovat kokeneet näiden muutoksien aikana, ja kuinka he suhtautuvat näihin? Mitä 1990-luvun organisaatiomuutoksen yhteydessä tapahtui ja miksi? Alkuna tutkimusaiheeni sai 38 vuotta telealalla työskennelleen isäni Erkki Myllärin vuonna 2010 tapahtuneen poismenon jälkeen. Työuransa aikana hän ehti nähdä käsivälitteisten keskustusten ajan, oli mukana niiden automatisoimisessa ja myöhemmin vielä digitalisoimisessa. Perheenjäsenenä pääsin näkemään hänen kauttaan hieman telealaa, teleasentajan arkea ja telealan muutoksia ja kuulemaan monenlaisia tarinoita, jotka nyt ovat valitettavasti jääneet vain muistojen varaan. Haastatteleamalla isäni entisiä työkavereita ja samalla alalla työskennelleitä ystäviään kartoitan hänen aikalaistensa näkemyksiä siitä, millaisina he ovat kokeneet työnsä ja sen eri muutokset, ja miten he suhtautuvat näihin. Informanttini ovat seitsemän 45-85-vuotiasta miestä, jotka ovat olleet telealalla töissä yli 30 vuoden ajan. Suurin osa heistä on aloittanut työuransa 1970-luvulla, yksi jo 1950-luvulla.

Telealan kehitys on aina ollut melko nopeatempoista, ja varsinkin viime vuosikymmenten aikana siinä on edetty suurin harppauksin. Telealan kehitys on väistämättä näkynyt myös teleasentajien työssä, ja heidän käyttämänsä työlaitteet, työskentelytavat ja yleinen työilmapiiri ovat muuttuneet paljon siitä, mistä he aikoinaan aloittivat. Vuoden 2012 keväällä sain valmiiksi samaa aihetta tutkivan kandidaatintutkielman, jonka toteutuksen aikana sain kuulla niin teknologian kehityksen ja mukavan työyhteisön hyvistä puolista, mutta myös työn määrän ja kiireen lisääntymisestä ja 1990-luvun laman nöyryyttävistä koetuista saneerausratkaisuista. Jatkan nyt tämän aiheen tutkimista tarkemmin ja selvitän esimerkiksi sitä, kuinka haastatellut muistelevat 1990-luvun tapahtumia ja sen suuria irtisanomisia, ja mitä he ovat pitäneet työssään parhaimpina ja pahimpina puolina.

En ole koskaan ollut mukana isän työmatkoilla, mutta pääsin joskus osallistumaan hänen töihinsä: esimerkiksi hän soitti joskus kodin lankapuhelimeen ilmoittaakseen testaavansa puhelinyhteyden toimivuutta kulloinkin kyseessä olevassa työprojektissaan, ja minun tehtävänäni oli silloin vastata ja varmistaa yhteyden toimivuus. Useimmiten näin isän työn vaikutukset hyvin hänen vapaa-aikansa kautta kotona ollessaan. Esimerkiksi päivystysten aikaan perheessä varauduttiin siihen, jos hänen täytyisikin lähteä yhtäkkiä työkeikalle, ja sen vuoksi noina aikoina ei lähdetty kovinkaan kauas kotoa. Ukkosrintamoiden seuraaminen tuli myös tutuksi tehtäväksi, sillä niiden perusteella pystyi melko hyvin ennustamaan, missä päin isällä olisi seuraavaksi töitä ukkosvaurioiden korjauksessa. Isä kertoili ajoittain työstään ja siihen liittyvistä tarinoista, ja oli hyvin kiinnostunut teknologiasta ja tietotekniikasta vapaa-ajallakin. Töiden stressaavuus oli välillä aistittavissa kotona, vaikkei isä kantanut töitään kotiin asti juurikaan muuten kuin itseopiskelun muodossa. Hän piti myös paljon yhteyttä työkavereihinsa ja samalla alalla enemmän tai vähemmän oleviin ystäviinsä. Tästä taustasta johtuen olen kysynyt haastateltaviltani työelämän muutosten lisäksi myös töiden vaikutuksesta heidän vapaa-aikaansa ja siitä, mitä he tekevät tuolloin.

Yleisesti teleasentajia, telealaa ja tutkielmaa esittelevän ensimmäisen luvun eli Johdanto-luvun jälkeen tutkielmani jatkuu haastattelututkimukseni taustojen esittelyllä luvussa kaksi. Tämän jälkeen esittelen kolmannessa luvussa haastatteluiden sisältöjä ja analysoin niitä. Neljännessä luvussa on tutkielman yhteenvedon ja päätännön aika, minkä päätteeksi löytyvät tutkielman lähteet ja liitteet.

1.1. Telealan muutokset

Teleasentajat¹ eli teleteknisten laitteiden asentajat ovat teleteknikan järjestelmien ylläpidon ammattilaisia. Teleteknikalla tarkoitetaan tietoliikenteen ja tiedonsiirron kaukoliikenteeseen erikoistunutta tekniikkaa. Teleasentajan työ on tietoliikenneyhteyksien ja niitä tuottavien ja käytävien järjestelmien ja laitteiden, esimerkiksi puhelinvaihteiden asentamista, rakentamista, huoltoa ja ylläpitoa. Aiemmin teleasentajien työ oli painottunut voimakkaasti puhelinalalle, mutta teknologian kehittymisen myötä heidän toimialansa on laajentunut. Nykyään teleasentajien työnkuvaan kuuluu muun muassa puhelin-, hälytys-, turva-, kamera-, kassa- ja pankkijärjestelmien asennukset, ylläpito ja huolto sekä niiden käyttöön kouluttaminen. Tavallisena työpäivänään teleasentaja yleensä kulkee omalla työautollaan edustamansa teleoperaattorin tai muunlaisen

¹ Tunnetaan muun muassa myös nimillä tietoliikenneasentajat ja teletekniset asiantuntijat.

elektroniikka- ja sähköalalla olevan työnantajansa nimissä tämän asiakaskohteissa tekemässä näiden antamien työtilausten mukaan töitä, poiketen tarvittaessa kiireellisemmän asiakaskohteen luona. Työkalujen määrän ja pitkien työmatkojen vuoksi oma työauto on teleasentajalle tarpeellinen. Enimmillään teleasentajan työauton kilometrimittariin voi kertyä päivän aikana yli 300 kilometriä, mutta toisinaan tavallista työläämmässä asiakaskohteessa voi kulua useampi päivä. Esimerkiksi terveyskeskuksen järjestelmien uusimisessa voi kokonaisuudessaan mennä useampi kuukausi.

Telealan viime vuosikymmenten suurimmat muutokset voisi jakaa yksinkertaistavalla ja karkealla määritelmällä kahteen tapahtumaan: käsivälitteisten puhelinkeskusten korvaaminen automaattisiin puhelinkeskuksiin, ja automaattisten puhelinkeskusten digitalisoiminen. Teknologian kehityksen harppausketken lisäksi näille tapahtumille yhteistä on tarvittavan työväen määrän merkittävä vähentyminen.

Vuodesta 1927 saakka Posti- ja lennätinlaitos toimi valtion posti- ja teletoiminnan keskusvirastona. 1960-luvun alussa Posti- ja lennätinlaitos aloitti puhelinverkon maanlaajuisen automatisointihankkeen, joka jatkui vuoteen 1980 asti. Vuonna 1981 Posti- ja lennätinlaitoksen nimeksi vaihtui Posti- ja telelaitos. 1980-luvun lopussa Posti- ja telelaitoksella oli yli 45 000 työntekijää, ja se oli Suomen suurin työnantaja (Nevalainen 2014, 42). 1.1.1990 Posti- ja telelaitos koki rakenteellisen muutoksen, kun siitä tehtiin valtion liikelaitos ja se irrotettiin valtion budjetista: toisin sanoen se toimi yhä eduskunnan ja hallituksen alaisuudessa valtion laitoksena, mutta joutui itse vastaamaan omasta taloudestaan ja toimimaan näin yritysten lailla. Tällaisena Posti- ja telelaitos toimi 1.1.1994 asti, jolloin posti- ja telepalvelut erotettiin toisistaan kahteen Suomi PT Oy:n konsernin yhtiöön: Suomen Postiin ja Telecom Finland Oy:n. (Nuorteva 2005, 224–226.)

Vuonna 1998 Telecom Finland Oy yksityistettiin osittain ja sen nimi vaihtui Soneraksi. Saman vuoden aikana Suomen PT Oy lakkautettiin, mikä merkitsi Postin ja Soneran lopullista eroa, ja Sonera listautui Helsingin pörssiin. Vuosien 2000–2002 aikana Sonera yritti laajentaa toimialuettaan ja liiketoimiaan Eurooppaan sijoittamalla Saksan ja Italian UMTS-toimilupiin² ja perustamalla espanjalaisen Telefónican kanssa Group 3G -yrityksen. Tämän seurauksena olivat kuitenkin noin 4,3 miljardin euron tappiot, ja hyvin pian tämän jälkeen levisi Internetissä kohua

² UMTS (Universal Mobile Telecommunications System) on kolmannen sukupolven eli 3G:n matkapuhelinstandardi, joka sallii aiempia sukupolvia nopeamman tiedonsiirron. Käytetään maailmanlaajuisesti ja perustuu eurooppalaiseen GSM-standardiin. Suomi myönsi maaliskuussa 1999 ensimmäisenä maailmassa 3G-toimiluvat. Lokakuussa 2004 3G-verkko avautui kaupalliseen käyttöön. (Kettunen & Paukku 2014, 132; 143; 240.)

aiheuttanut Sonera-kirja, jossa arvosteltiin Soneran liiketoimia, johtamista ja erästä toimitusjohtajaa³. Vuonna 2003 Sonera ja ruotsalainen Telia yhdistyivät TeliaSonera Finland Oyj:ksi, josta tuli Pohjoismaiden ja Baltian alueiden suurin teleliikennealan yritys. 31.12.2006 lähtien TeliaSonera Finland ei enää ollut operatiivisena yksikkönä vaan pelkästään lainmukainen osa konsernin rakenteessa. (Mustonen 2008.) Huhtikuussa 2016 TeliaSonera puolestaan muutti nimensä muotoon Telia Company AB (Sullström 2016) ja ilmoitti keskittyvänsä Pohjoismaiden ja Baltian maiden alueeseen sekä vetäytyvänsä Euraasiasta (Santaharju 2016). Nykyään telealan toiminta on hajautunut useiden yhtiöiden välille, mutta Suomessa alan kolme suurinta toimijaa televiestinnässä sekä liikevaihdon että työllisyyden näkökulmasta kirjoitushetkellä syyslukukaudella 2016 ovat Elisa, Telia Company ja DNA (Largest Companies 2016).

Näiden rakennemuutosten myötä myös telealan henkilökunnan määrä on muuttunut melkoisesti. Esimerkiksi 1970-luvulla puhelintekniikan automatisoinnin nopean edistymisen seurauksena noin 5 000 puhelinvälittäjää jouduttiin sijoittamaan uusiin työtehtäviin, ja 1980-luvulla automatisoinnin päättymisen myötä samoin kävi myös osalle teknisestä henkilökunnasta, jota automatisointiurakka oli työllistänyt. Kaiken kaikkiaan vuosien 1976–1991 aikana Telen henkilökunnan määrä väheni jatkuvan saneerauksen nimissä noin 16 000:sta noin 10 000 henkeen. Puolestaan vuosien 1991–1992 aikana henkilöstön määrää pienennettiin yli 3 800 hengellä. 31.12.1993 Telen henkilökuntaan kuului 6 583 henkeä, kun vielä 1.9.1988 määrä oli ollut 11 431 henkeä. (Turpeinen 1996b, 230–232.) Lisäksi vuonna 1994 Posti- ja telelaitoksen jakaantuessa Suomen Postiin ja Telecom Finlandiin henkilöstöä vähennettiin noin 3 000 henkilön verran (Mustonen 2008).

Telealaa ja teleasentajia on tutkittu myös aikaisemmin. Esimerkiksi kasvatustieteilijä Eveliina Saaren pro gradu käsittelee teleasentajia ja heidän näkemyksiä ja odotuksiaan työnsä suhteen 1980-luvun lopulla juuri ennen suuria organisaatiomuutoksia (Saari, 1989). Historiantutkija Pasi Nevalainen on puolestaan tutkinut esimerkiksi väitöskirjassaan tarkemmin Posti- ja telelaitoksen muutosvaiheita vuosien 1930-1994 aikana (Nevalainen, 2014). Käsittelemme luvussa 1.3. tarkemmin sekä Saaren että Nevalaisen tutkimuksia. Oiva Turpeisen kaksiosainen historiikirjasarja on laajaa kuvausta telealan vaiheista ja eri järjestelmien synnystä ja kehityksestä vuoteen 1996 asti (Turpeinen, 1996). Turpeisen teoksia aiemmin Tele julkaisi omasta historiastaan kertovaa

³ Tappioiden syinä olivat taajuushuutokaupan odottamattoman korkeiksi nousseet myyntihinnat, 3G-tekniikan ylläpitoon tarvittavan infrastruktuurin puute sekä telemarkkinoiden kova kilpailutilanne Saksassa, joten ostettuja taajuuksia ei voitu hyödyntää ajoissa. Tehdyn taajuuskaupan ideana oli A-studiossa (helmikuussa 2001) käydyin keskustelun mukaan osoittaa mahdollisille ostajille Soneran vaikutusvaltaa ja nostattaa näin Soneran itsensä arvoa tulevaisuuden myyntineuvotteluissa. (Kettunen & Paukku 2014, 131–143.)

Poimintoja teletoimen historiasta –historiakirjasarjaa (Tele 1993; Toivola & Tele 1992). Edellä mainittujen lisäksi on myös erilaisia telealan ammatti- ja alueyhdistysten historiakirjoja ja omaelämäkertoja. Esimerkiksi historiantutkija Ossi Viidan teos kertoo Helsingin Puhelinyhdistyksen ammattiliiton osaston vaiheista vuosien 1956-2006 välillä.

1.2. Työn ja teknologian muutos

Työ kulttuuri- ja sosiaalitieteellisenä tutkimuskohteena

Työ on kulttuurin-, historian- ja yhteiskuntatieteiden tutkimuksessa paljon tutkittu aihe (mm. Parikka 1999; Smith 2007). Syynä tähän on työn suuri yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys: työn avulla ihminen hakee ja saa hyväksyntää muulta yhteiskunnalta, saa toimeentulonsa ja kokee itsensä tarpeelliseksi yhteiskunnan jäseneksi (Wilenius 1981, 18–21). Työ on kaikissa muodoissaan yhä olennainen osa arkea esimerkiksi palkkatyön, vapaaehtoistyön ja kotitöiden osalta, mutta työstä puhuttaessa ensiksi mainittu muoto, eli rahallista korvausta vastaan suoritettava työ, on yleisimpänä oletuksena ja saa tutkimuksissa eniten huomiota. Suomalaisten käsitys palkkatyön tärkeydestä on osa sosiokulttuurista järjestystä ja sitä ylläpitävä tekijä, ja palkkatyössä olemista pidetään ihanne- tai normitilana (Taira 2006, 10-11). Esimerkiksi kotityötä ei mielletä palkkatyöhön verrattavaksi työksi, sillä se on kodin ulkopuolisille näkymätöntä työtä, jonka puuttuminen havaitaan tehtyä työtä helpommin, ja siten se ei toimi yhtä hyvänä identiteetin pohjana ja määrittäjänä kuin palkkatyö (Siltala 2007, 58).

On vaikeaa tutkia ja kyseenalaistaa itsestäänselvyyksinä pidettyjä rakenteita ja asioita, varsinkin jos ne ovat merkittävä osa omaa ja ympäröivää kulttuuriympäristöä. Suomessa työn ja sen muuttumisen tutkimus käynnistyi nykyiseen muotoonsa 1960-70-luvuilla, kun Suomi oli muuttumassa maatalousyhteiskunnasta rakenteeltaan teollisemmaksi yhteiskunnaksi. Kansatieteilijä Ilmar Talvea pidetään suomalaisen kansatieteen ammattiryhmien tutkimuksen pioneerina, ja hän oli esimerkiksi vuoden 1963 virkaanastujaisesityksessään kiinnostunut metsä-, uitto-, saha-, rautatie- ja käsityöläisten tutkimisesta, sillä he olivat ammattiryhminä perinteisen ja modernin elämäntavan välimaastossa. Työväestön kansatieteellinen tutkiminen oli tuolloin Suomessa ja muualla Euroopassa vasta aluillaan, ja Talven mukaan edellä mainittujen ammattien kaltaiset murroskauden ammatit olivat luontevia aloituskohteita. (Talve 1963, 137-139). Kansatieteellisen tutkimuksen raja oli siirtymässä tutkimuskohteissaan nykyaikaisempia ja ajankohtaisempia aiheita kohti, sillä kuten

Talve muistuttaa esitelmässään, ”nykyisin oleva on huomenna mennyttä” (Talve 1963, 131; 144). Suomessa on kansatieteessä tutkittu ammattiryhmiä 1960-luvulta alkaen kasvavalla tahdilla (Paaskoski 2008, 11), mutta kiinnostusta työn tutkimiseen on ollut myös aiemmin: esimerkiksi kansatieteilijä Kustaa Vilkuna kirjoitti vuonna 1943 kansatieteellistä ja yksityiskohtaista kuvausta kalastus- ja maaseututöistä (Vilkuna & Mäkinen 1943). Sosiologiassa työtä on puolestaan tutkittu aiemmin 1950-luvulla työpaikkojen sosiaalisten suhteiden, työviihtyvyyden ja konfliktitilanteiden osalta, ja jo vuosina 1901-1914 julkaistiin Työtilasto-sarjaa, jossa tutkittiin työntekijöiden työoloja ja -ongelmia 16 eri teollisuuden alalla. 1970-luvulla työelämän tutkimukset kohdistuivat työsuojeluun sekä palkkatyöläisten elämäntapatutkimukseen, 1980-luvulla ryhdyttiin tutkimaan työtä itse suorituksena, ja vuonna 1989 valmistui ensimmäinen ”Talven koulun” väitöskirja, joka oli lasinvalmistajia ja -valmistusta 1900-luvun alkupuolelta käsittelevä tutkimus kansatieteilijä Virpi Nurmelta. 1990-luvulta lähtien työn tutkimus on laajentunut uusille aloille, erityisesti työn historian tutkimuksen suuntaan. (Parikka 1999, 8–9.)

Työtä on tutkittu kulttuurisena piirteenä monesta eri näkökulmasta, esimerkiksi muistitiedon, sukupolvien tai sukupuolen kautta. Suomessa muun muassa etnologi Kirsi-Maria Hytönen (Hytönen 2014) ja folkloristi Taina Ukkonen (Ukkonen 2000) ovat tutkineet naisten palkkatyökokemuksia muistitieto- ja sukupuolitutkimuksen kautta, Ukkonen tosin voimakkaammin muistitiedon osalta, kun puolestaan yhteiskuntapolitiikan tutkija Katja Tervo on selvittänyt metsätyön rakennemuutosta kolmen sukupolven kautta (Tervo 2008). Metsäammattilaiset ovat etnologisessa työntutkimuksessa yleinen kohde: Tervon lisäksi esimerkiksi kansatieteilijä Leena Paaskosken (Paaskoski 2008), folkloristi Jyrki Pöysän (Pöysä 1997) ja kansatieteilijä Hanna Snellmanin (Snellman 1996) väitöskirjat käsittelevät metsäammattilaisia, tosin eri näkökulmista.

Folkloristi Eija Starkin mukaan työn tutkiminen sinänsä on ollut enemmän sosiologian ja historian tutkimuksen kuin kulttuurintutkimuksen tehtävänä. Hänen mukaansa folkloristiikka ja kansatiede ovat olleet kiinnostuneempia ”työn yhteisöelämää muovaavista piirteistä tai yhteisöjen työhön liittyvistä maailmankuvallisista ulottuvuuksista” (Stark 2015). Myös sosiologisessa työntutkimuksessa käytetään samanlaisia laadullisia menetelmiä kuin kulttuurintutkimuksen parissa, esimerkiksi haastattelututkimusta ja diskurssianalyysia. Sosiologi Vicky Smithin artikkelin mukaan työtä on tutkittu etnografisesti monen eri ammattiryhmän kautta, ja usein tutkija on pyrkinyt pääsemään lähemmäs tutkimuskenttäänsä tekemällä tutkimansa alan töitä. Näiden kenttätöiden avulla on pystytty tutkimaan esimerkiksi tarjoilijoiden monimutkaisia taktiikkoja mahdollisimman suurten tippien hankkimisessa (Smith 2007, 222) sekä lääkintähenkilökunnan keinoja selviytyä ja

erkaantua työarkensa traumaattisimmista piirteistä (Smith 2007, 223). Artikkelissa käsitellään myös työn tutkimisen ongelmatilanteita: esimerkiksi yritykset voivat kieltäytyä antamasta tietojaan julkisuuteen huonon maineen pelon vuoksi (Smith 2007, 227).

Työn ja sen historian tutkiminen ovat niin mittavia aiheita, että esimerkiksi talous- ja sosiaalishistoriantutkija Raimo Parikan mukaan kenenkään kirjoittajan ei voida olettaa kykenevän vastaamaan yksin kaikkiin suomalaisen työn historiaan liittyviin kysymyksiin (Parikka 1999, 8). Esimerkiksi historioitsija Juha Siltalan kiistelty ja kiitelty työelämän analyysiteos (Siltala 2007) kuvaa yleisesti työelämän rakennemuutosta sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla taloushistorian ja runsaan haastattelu-, kirje- ja kirjallisuusaineiston voimin, mutta on yleissävyltään selkeän kriittinen nykyistä työelämää ja tätä koskevaa poliittista päätöksentekoa kohtaan. Työelämän monitieteisen tutkimuksen ja työntutkijoiden verkostoitumisen edistämiseksi on perustettu useita keskuksia, seuroja ja työryhmiä.⁴

Tutkielmani keskittyy työn tutkimisen aloista työn muutoksen tutkimukseen yhden ammattiryhmän kautta. Sellaisenaan se ei kuvaa yksinään työnmuutoksen tilannetta esimerkiksi koko Suomen suhteen, mutta näyttää osaa siitä.

Teletutkimuskeskuksen teleasentajien tutkimus ennen liikelaitosuudistusta

Kasvatustieteilijä Eveliina Saari tutki pro gradussaan (Saari 1989) PTL-Teletutkimuskeskuksen teleasentajien käsityksiä ja kokemuksia tulevasta liikelaitosuudistuksesta vuonna 1989 eli ennen suurempia organisaatiomuutoksia, jotka tapahtuivat seuraavina vuosina. Hän toteutti tutkimuksensa haastattelemalla kesällä 1988 teemahaastattelumallin mukaisesti 15 Teletutkimuskeskuksen teleasentajaa ja analysoimalla heidän näkemyksiään kehittävän työntutkimuksen näkökulmasta. Tämä tutkimus toimii eräänlaisena vertailukohtana omalle tutkimukselleni, sillä Saaren tutkimus kertoo teleasentajien asenneilmapiiristä organisaatiomuutosten kynnyksellä, kun omani käsittelee puolestaan näiden muutosten jälkeistä tilannetta.

Tutkimuksissamme on lähes kolmen vuosikymmenen ikäeron lisäksi myös muita eroavaisuuksia,

⁴ Esimerkiksi vuonna 1984 perustettu Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura järjestää aktiivisesti työväkeen liittyviä seminaareja ja toimittaa julkaisuja (Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2016). Tampereen yliopistossa on toiminut vuodesta 1988 lähtien Työelämän tutkimuskeskus (Tampereen yliopisto 2016), ja vuonna 2011 Turun yliopistoon perustettiin Turun työtieteiden keskus (Turun yliopisto 2016). Itä-Suomen yliopistossa toimii puolestaan Karjalan tutkimuslaitoksessa työn ja hyvinvointiin keskittyvä tutkimusryhmä (Itä-Suomen yliopisto 2016).

kuten esimerkiksi koulutussuuntauksemme. Saaren tapa luokitella haastateltaviensa käsitykset kolmiportaisesti ”kehittymättömistä” keskinkertaisiin ja ”kehittyneisiin” sekä näiden käsitysten johdonmukaisuuksien selvitystyö (Saari 1989, 125–128) tuntuvat itselleni vierailta tutkimustavoilta, sillä en ole perehtynyt kasvatustieteisiin. Saarella on tutkimuksessaan myös tilastotieteellinen ote. Hän esimerkiksi on valikoinut haastateltavansa Teletutkimuskeskuksen 57 asentajan joukosta tarkan seulonnan läpi siten, että he olisivat taustoiltaan mahdollisimman erilaisia, ja valintaprosessin lopputuloksena on pääjoukkoa vastaava otos kokonaisuudesta (Saari 1989, 39–42; 55). Tilastotieteelliset menetelmät näkyvät hänen pro gradussaan myös konkreettisemmin, sillä hän on esimerkiksi tehnyt 22 haastattelukysymyksen vastausten perusteella jokaisesta oman taulukon tulosten havainnollistamiseksi. Haastateltavamme eroavat myös hieman toisistaan, sillä Saaren haastateltavat ovat käytännössä yhden toimipisteen eli Teletutkimuskeskuksen työntekijöitä, kun omat informanttini ovat useammasta toimipaikasta.

Saarella ei huolellisuudestaan huolimatta ole yhtä läheistä taustatietoa teleasentajista ja heidän käytännön työstään kuin mitä itselläni on. Vaikka hän tutkimuksensa aikana oli töissä samassa Teletutkimuskeskuksessa kuin haastateltavansa, hän esimerkiksi ihmettelee teleasentajien käsityömaisten työkalujen (mainintojen) määrää (Saari 1989, 69), kun puolestaan omasta näkökulmastani nuo samaiset työkalut ovat teleasentajan työssä yhä suorastaan itsestäänselvyys. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että Saaren työnkuva henkilöstön kehittämisryhmän jäsenenä oli erillään teleasentajien arkityöstä eikä hän nähnyt tällöin heidän työstään muuta esimerkkiä kuin lyhyen esittelyn haastatteluhetkellä (Saari 1989, 39). Tavoitteemme ovat myös erilaiset, sillä Saaren tehtävänä on ollut tutkia teleasentajien silloista tilannetta ja antaa sen perusteella kehitysehdotuksia heidän tilanteen parantamiseksi, kun itselläni puolestaan ei ole ollut samanlaista taustapainetta (Saari 1989, 1–2).

Saaren tutkimus osoittaa omalta osaltaan sen, miten epävarmuus tulevasta vaikuttaa työntekijöihin. Haastatteluhetkellä eli kesällä 1988 liikelaitosuudistus oli vasta suunnitteilla, mutta haastateltavat tiesivät sen tulosta ja heidän työpaikallaan oli jo aloitettu uudistuksen valmistelu esimerkiksi järjestämällä laboratoriodien ja työryhmien henkilöstöt uudelleen. Haastatteluista edeltänyt viimeisin työryhmämuutos oli tapahtunut toukokuussa. Työryhmien nopea muutostahti näkyi Saaren haastatteluissa siten, että suurin osa haastateltavista ei kyennyt vielä vastaamaan täysin siihen, mitkä heidän senhetkisten työryhmiensä tavoitteet ja työalueet olivat, vaikka he tiesivät aiemman ryhmänsä vastaavat tiedot. Saari myös epäili haastateltaviensa pyrkivän vastaamaan omien näkemystensä sijasta Teletutkimuskeskuksen tai PTL-Telen odotusten mukaisesti esimerkiksi

korostamalla asiakas- tai tuloskeskeisyyttä turvatakseen työnsä jatkumisen (Saari 1989, 58). Parhaiten haastateltujen suhtautumista organisaatiomuutokseen kuvastaa mielestäni heidän sanamuotoilunsa haastatteluissa. Esimerkiksi organisaatiomuutoksesta löydettiin hyviä puolia kuten päällekkäisten töiden väheneminen, ryhmien välisen yhteistyön paraneminen ja työn tulosten kasvaminen, mutta kielteisiä puolia mainittiin hyviin verrattuna kaksinkertainen määrä. Ikävien seurausten joukossa mainittiin vakiintuneiden työporukoiden hajalle repiminen, uusissa työryhmissä tuen puuttuminen sekä tiedonpuute ja epävarmuus töiden jatkumisesta (Saari 1989, 110). Epävarmimmin työnsä tulevaisuuden suhteen suhtautuivat he, joiden työt tarkastus- ja testaustöiden parissa olivat jo ennen haastatteluhetkeä vähentyneet huomattavasti. Myönteisimmin tuleviin muutoksiin suhtautuivat ohjelmointiin erikoistuneemmat teleasentajat, joiden työnkuva erosi selvästi muista haastatelluista: heille tietokoneesta oli tullut lähes ainoa työkalu.

Tutkimuksensa tavoitteen mukaisesti Saari esitti kehitysehdotuksia teleasentajien aseman parantamiseksi liikelaitosuudistuksen suhteen. Hänen ehdotuksiinsa kuuluivat esimerkiksi henkilöstön mukaanotto organisaatiomuutosten suunnitteluun pienryhmien ja ryhmäpalaverien kautta, työryhmien sisäisten työnjakojen selkeyttäminen, työryhmien päälliköiden kouluttaminen ja työnopastuksen lisääminen sekä henkilöstön koulutuksen lisääminen erityisesti uuden teknologian osalta (Saari 1989, 132–134). Yhtenä ehdotusten suurimmista taustatekijöistä oli se, että Teletutkimuskeskuksella oli tapana tiedottaa asioista henkilöstölle vasta niiden päättämisen jälkeen, eikä työntekijöillä ollut näin ollen mitään mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon tai olla aktiivisena osallisena siinä. Tämän vuoksi epäviralliset keskustelut ja huhupuheet olivat työntekijöiden keskuudessa tärkeimpien tiedonsaantikanavien joukossa (Saari 1989, 96; 130). Ryhmäpalaverien ja viestinnän parantamisen kautta Teletutkimuskeskuksen keskinäinen viestintä oletettavasti kohenisi ja organisaatiomuutoksesta tulisi teleasentajille helpommin hyväksyttävä, kun sen syyt ja perustelut tehtäisiin kaikille selviksi. Lisäksi teknologian kehittymisen nopeuden ja vieraskielisten ohjemateriaalien yleistymisen vuoksi haastatellut kokivat, että heidän pitäisi päivittää työtaitojaan ja koulutustaan, ja käytännönläheisen opetuksen lisääminen olisi heidän ja Saaren mielestä ollut paras keino tähän.

PTL-Telen tulosvastuullisiin palveluyksiköihin kuulunut Teletutkimuskeskus muutettiin 1.1.1990 liikelaitosuudistuksessa Telekehityskeskukseksi. Telekehityskeskus puolestaan sulautettiin Teletori Oy:n aputoiminimenä TeliaSonera Finland Oyj:n kanssa 8.12.2003, jolloin sen toiminta sellaisenaan päättyi Patentti- ja rekisterihallituksen tietojen mukaan (Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä 2016). Käsittelen Saaren tutkimustuloksia tarkemmin luvussa 3.3.

Liikelaitosuudistus organisaation näkökulmasta

Historiantutkija Pasi Nevalainen näyttää tutkimuksessaan Posti- ja telelaitoksen liikelaitosuudistuksesta ja ylipäätään organisaatiomuutoksesta toisenlaista näkökulmaa verrattuna Saaren tutkimukseen (Nevalainen 2014). Hänen tutkimuksensa keskittyy vuosien 1930-1994 tapahtumiin hallinnolliselta kannalta, joten teleasentajia ei mainita muuten kuin henkilöstövähennysten ja ammattijärjestöjen toiminnan osalta.

Posti ja telelaitoksen liikelaitosuudistuksen yksi tärkeimmistä vaikuttimista oli kilpailtujen markkinoiden muodostuminen kansainvälisesti telealalla. 1980-luvun edetessä todettiin, että kansainvälisten markkinoiden avautumiseen piti yrittää sopeutua. Posti- ja telelaitoksen asemaa valtionvirastona pidettiin ongelmallisena: mikäli se ei saisi toimia yhtä vapaasti ja tuloshakuisesti kuin tulevat kilpailijansa, se jäisi markkinakilpailussa jälkeen. Myös valtio-omisteisuuden itsessään ajateltiin vaarantavan telelaitoksen maineen kansainvälisillä markkinoilla. Posti- ja telelaitoksen johtotaso oli aloittamassa ja edistämässä laitoksen organisaatiomuutosta. (Nevalainen 2014, 293–295.)

Organisaatiomuutokseen esimerkkiä saatiin muun muassa Ison-Britannian 1980-luvun telepolitiikasta (Nevalainen 2014, 217–219). Telealan deregulaatio ja yksityistäminen Euroopassa sai alkunsa Ison-Britanniasta, jossa pääministeri Margaret Thatcherin hallituksen rajun yksityistämiskampanjan myötä pitkään monopolina toimineesta British Post Officesta⁵ erotettiin vuonna 1981 British Telecom julkiseksi yhtiöksi. Seuraavana vuonna Mercury Communications sai toimiluvan julkisessa televerkossa toimimiseen ja alkoi British Telecomin kilpailijaksi. Vuonna 1984 British Telecom yksityistettiin, ja viimeiset hallituksen osuudet myytiin vuonna 1993. Tätä ennen vuonna 1991 Ison-Britannian televiestinnän liiketoiminta vapautettiin täysin ja British Telecom lyhensi nimensä muotoon BT. Samana vuonna BT:n ja Mercury Communicationsin duopoli päättyi, minkä jälkeen BT:n kanssa kilpailevien teleoperaattoreiden määrä on noussut lähes sataan. (Huurdeman 2003, 574–575.)

1990-luvun liikelaitosuudistuksen valmistelun alkuaikana on Nevalaisen mukaan pidetty vuoden 1982 liikelaitostyöryhmän mietintöjä, joista valmistelut lähtivät etenemään liikelaitoskomitean kautta. Posti- ja telelaitoksen liikelaitosuudistusta oli pohdittu Nevalaisen

⁵ British Post Office oli aiemmin General Post Office, jolla oli ollut Ison-Britannian posti- ja teleliikenteen monopoliasema vuodesta 1911. General Post Office muuttui British Post Officeksi vuonna 1968. (Huurdeman 2003, 574.)

aineistojen mukaan maininnan tasolla jo vuonna 1978 valtion keskushallintokomitean periaatemietinnössä, mutta tuolloin valmisteluita ei vielä käynnistetty. (Nevalainen 2014, 149.) Liikelaitostyöryhmän esityksen mukaan Posti- ja telelaitoksen silloinen toimintamuoto eli budjettisidonnainen valtionvirasto haittasi esimerkiksi sen kilpailukykyä, tehokkuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa joustavasti muun muassa henkilöstön palvelussuhteisiin ja palkkoihin. Myös lainsäädäntö Posti- ja lennätinlaitoksen osalta vaati esityksen mukaan päivittämistä. Työryhmän ratkaisuehdotuksena oli kehittää julkisen yhtiön varhainen versio ”public corporation” -malli, joka toimisi tulostavoitteellisesti (Nevalainen 2014, 150–154). Posti- ja telehallitus otti liikelaitostyöryhmän esityksen maltillisella mielenkiinnolla vastaan (Nevalainen 2014, 161). Moninaisten vaiheiden jälkeen hallitus antoi vuonna 1989 eduskunnalle lakiesityksensä Posti- ja telelaitoksen liikelaitosuudistuksesta (Nevalainen 2014, 190).

Posti- ja telelaitokselle liikelaitosuudistuksen tulostavoitteet olivat ongelmallisen korkeat. Se oli velvoitettu huolehtimaan koko Suomen alueen viestinnän peruspalveluista, ja hintojen tuli olla samalla tasolla niin pääkaupunkiseudulla kuin harvaan asutuilla paikkakunnilla, joissa peruspalveluiden tuotto jäi tappiolliseksi. Voittoa Posti- ja telelaitokselle tuli käytännössä vain kotimaan kaukopuheluista ja ulkomaanpuheluista. Kilpailijoina toimivien yksityisten puhelinlaitosten voitot jäivät itsensä investoitavaksi, mikä paransi näiden kilpailukykyä. (Nevalainen 2014, 267). Tilanne edesauttoi Posti- ja telelaitoksen yhtiöittämisspätöstä, vaikka liikelaitosuudistuksen tarkoituksena oli estää laitoksen yhtiöittäminen (Nevalainen 2014, 259).

Työn muutos ja teknologia

Työ ja työelämä ovat muun elämän tavoin jatkuvassa muutosliikkeessä, ja teknologian kehityksellä on ollut vaikutuksensa näiden muuttumiseen. Esimerkiksi 1960-luvulla maanviljelyn ja metsätyön modernisoitumisen ja koneellistumisen seurauksena Suomen elinkeinorakenne alkoi muuttua maa- ja metsätalousyhteiskunnasta enemmän teollisuus- ja palveluyhteiskunnan suuntaan, kun työtä vaille jääneet ja koulutetummat muuttivat työn perässä maaseudulta kaupunkeihin ja Ruotsiin. (Kuisma 2010, 14). Suomen elinkeinorakenteesta teollisuuden ja rakentamisen työllisyys oli suurimpana 1970-luvulla, minkä jälkeen palvelualojen osuus on kasvanut sen ohitse (Hannikainen 2010, 63). Automatiikan yleistyminen on vähentänyt ihmisvoimin tehtävän työn määrää tehtaissa ja nopeuttanut tuotantoa. Muun muassa kaivinkoneet ja nosturit ovat puolestaan helpottaneet rakennustöitä. Informaatioteknologia on 1980-luvulta lähtien mullistanut tiedon käsittelyä ja

viestintää, levinnyt arjessa ja työelämässä lähes kaikkialle ja muuttanut esimerkiksi työpaikan määritelmää tuomalla etätöiden mahdolliseksi vaihtoehdoksi (Hannikainen 2010, 77–80).

Esimerkiksi metsätyön muuttumisessa teknologian kehityksellä on ollut suuri vaikutus. Yhteiskuntapolitiikan tutkija Katja Tervon tutkimuksen mukaan metsätyön muutokset ovat olleet saman suuntaisia työn ja työelämän yleisten muutosten kanssa. Esimerkiksi metsätyö vaatii nykyään enemmän matkustamista ja autossa istumista, sillä työalueet eivät ole enää maantieteellisesti samassa paikassa ja toiminta-alue on laajentunut. Työ on siirtynyt ulkotiloista enemmän konttorin ja metsätyökoneen sisätiloihin. Koska luonnonvalon määrä ei enää rajoita ulkotöiden tekemisen mahdollisuuksia, on työajoista tullut aiempaa pidempiä ja liukuvampia. Työ- ja vapaa-ajan rajoista on tullut häilyvämpiä varsinkin yrittäjien kohdalla, ja sekä työmäärän että työn kiireen koettiin kasvaneen myös metsätyössä. Metsätyöalan tulevaisuutta pidettiin valoisana, mutta pienyritysten työntekijöistä ja työn paikallisuudesta oltiin huolissaan, sillä globalisaation ja markkinatalouden nähtiin olevan mahdollinen vaaratekijä paikalliselle työlle. (Tervo 2008, 221–226.).

Tervon tutkimus käsittelee metsätyön rakennemurrosta kolmen sukupolven kautta: metsätyötä miesvoimin 1960-luvulle saakka tehneen varhaisen metsätyösukupolven, tätä seuranneen metsätyön koneellistumisen kokeneen työsukupolven ja 1980-luvulta alkaen metsätyön tietoteknologisoitumisen kokeneen työsukupolven. Näiden sukupolvien aikana metsätyö on muuttunut pokasahan, kirveen ja hevosen kanssa kulkeneen metsätyömiehen ammatista metsätyökoneen ja tietokoneen ääressä kiirehtivän koneyrittäjän työksi. Ensimmäinen huomattava teknologinen muutos tutkitun aikakauden metsätyöntekijöiden työssä on ollut moottorisahan tulo ja yleistyminen. Moottorisahat olivat aluksi yli 10 kilon painoisia ja nykysahoihin verrattuna heikkotehoisia, mutta vuosien myötä niitä kevennettiin ja muutettiin siten turvallisemmiksi, helppo- ja monikäyttöisemmiksi (Tervo 2008, 161–162). Seuraavana suurena muutoksena on ollut metsätyöhevosten syrjäytyminen traktoreiden ja muiden koneiden tieltä (Tervo 2008, 120; 130–131). Traktorit ovat puolestaan jääneet metsätyössä vähemmälle käytölle metsätyökoneiden ja kuorma-autojen yleistyessä (Tervo 2008, 131–133), ja metsurin työssä moottorisahan rinnalle tärkeäksi työkaluksi on noussut tietokone (Tervo 2008, 145).

Teleasentajien työvälineistössä, -laitteistoissa ja heidän työhönsä liittyvissä koneissa on tapahtunut vastaavanlaisia muutoksia: laitteet ovat keventyneet ja muuttuneet tehokkaammiksi ja tietoteknisemmiksi. Kuluttajien ja käyttäjien kannalta telealan kehitys näkyy muun muassa

puhelimissa. Esimerkiksi ensimmäinen suomalainen kannettava matkapuhelin oli NMT-verkossa toimiva ja nahkalaukussa kuljetettava kymmenkiloinen Mobira Senator, joka julkistettiin vuonna 1982 (Kettunen & Paukku 2014, 41–42; 47). Kahta vuotta myöhemmin julkistettu Mobira Senatorin seuraaja Mobira Talkman oli edeltäjäänsä puolta pienempi ja kevyempi, ja näiden johdosta myös suositumpi (Kettunen & Paukku 2014, 48–50). 2010-luvun matkapuhelimet puolestaan ovat edeltämainittuihin verrattuna kooltaan taskukokoisia, painoltaan vain murto-osan ja ominaisuuksiltaan moninkertaisesti rikkaampia.

1.3. Käsitteet

Muistitietotutkimus ja suullinen historia

Muistitietotutkimus on suullisen ja kirjallisen muistitiedon tutkimista. Suullisella historialla tarkoitetaan puolestaan suullisesti tuotettua muistitietoa kertojansa kokemasta tai kuulemasta menneestä tapahtumasta tai ilmiöstä. (Fingerroos & Haanpää & Heimo & Peltonen 2006.)

Muistitietotutkija Alessandro Portelli kuvailee suullisen historian tutkimuksen eroavan muusta historian tutkimuksesta siten, että se käsittelee ja esittelee enemmän tapahtumien merkitystä kuin varsinaista tapahtumakulkua. Suullisen muistitiedon kautta selviää tapahtumien inhimilliset taustatekijät, kuten osallisten aikomukset, uskomukset ja nykykäsitykset. (Portelli 2004, 67.) Suullinen muistitieto on narratiivista ja subjektiivista, mutta tämä ei Portellin mielestä vähennä sen arvoa objektiivisemmiksi miellettyihin kirjallisiin lähteisiin verrattuna, sillä kirjalliset lähteet ovat myös ihmisyksilöiden tuottamia ja siten subjektiivisia (Portelli 2004, 66–72). Suullinen muistitieto on lähteenä haastava, sillä haastattelut eivät ole koskaan samanlaisia tai toistettavissa, vaikka haastattelun osapuolet pysyisivät samoina: haastateltava saattaa haastattelun jälkeen esimerkiksi muistaa uusia asioita, tai pyrkiä kertomaan haastattelijalle sopivampia asioita tutustuttuaan tähän paremmin. Haastateltavan kaikkea muistitietoa ei ole mahdollista taltioida täysin, ja tutkittavan tapahtuman kaikkien mahdollisten osapuolten tavoittaminen ja haastattelemine on usein ylivoimaista sekä laadullisen tutkimuksen kannalta kohtuutonta (Portelli 2004, 71). Portellin luokittelun mukaan suullista muistitietoa käyttävät lähihistorian teokset ovat lähteensä luonteen vuoksi aina keskeneräisiä, kuin myös vastaavat teokset, jotka eivät hyödynnä saatavilla olevaa muistitietoa. (Portelli 2004, 71.)

Muistelukerronta

Tutkimusaineistoani parhaiten kuvaava termi lienee *muistelukerronta* (tunnetaan myös nimillä muistelu- ja haastattelupuhe). Muistelukerronta on omaelämäkerrallista kerrontaa, joka liittyy tyypillisesti kertojan lähimenneisyyteen ja joka on usein läheisessä yhteydessä kertojan oman yhteisön historiaan. (Makkonen 2006, 247; Ukkonen 2000, 30–31.) Muistelukerronnassa merkittävässä osassa on kerrotun tapahtuman merkitys kertojalle. Muistelukerronta on useimmiten yhteisöllisesti tärkeän tapahtuman tai ajanjakson muistelua. Muistelukerronnassa muistelija palauttaa mieleensä ja tulkitsee elämäänsä ja menneisyyttä yleisesti, vaikkei aina niin henkilökohtaisella tasolla kuin esimerkiksi *kokemuskerronnassa*, jossa muistelun pääkohteena olisivat yksittäiset, episodimaiset tapahtumat kertojan elämässä.

Folkloristi Taina Ukkosen mukaan elämäkerta- ja muistitietotutkimuksissa miehet kertovat elämästään pääosin työnsä kautta, kun naiset käsittelevät muistelmissaan enemmän läheisimpiä ja tärkeimpiä ihmissuhteitaan (Ukkonen 2000, 156). Hänen mukaansa sukupuolieroja on havaittavissa kertomusten sisältöjen lisäksi myös kerrontatavoissa, sillä naiset kertovat elämästään katkelmien ja episodien kautta arvioiden, kun miesten kerronta on puolestaan kronologisempaa, kuvailevampaa ja omiin kokemuksiin keskittyvämpää. Sosiologi Matti Kortteinen on havainnut vastaavanlaisia sukupuolieroja omassa laajassa haastatteluaineistossaan, josta hän kertoo teoksessaan *Kunnian kenttä*. Kortteisen mukaan miesten ja naisten kertomukset työelämästään ovat tyypillisesti samankaltaisia uhrautumistarinoita, mutta uhrautumisen tavassa on selkeä ero: miehet kertovat uhraavansa työelämässä terveytensä ja kaikkensa kunnian, miehuuden ja kasvojen säilyttämisen eteen, kun naiset kertovat uhrautuvansa toisten hyväksi. (Kortteinen 1992, 43-72.)

Teemoittelu, lähiluku ja laadullinen sisällönanalyysi

Teemoittelulla tarkoitetaan tutkimusaineiston keskeisimpien ja toistuvimpien aiheiden eli teemojen kokoamista ja ylöstuontia. Teemoja voi tarkastella aineistosta aineisto- tai teorialähtöisesti, mutta käytän tutkimuksessani pääosin edellämainittua tapaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelumuotoni eli teemahaastattelut ovat osaltaan muokanneet haastatteluaineistoa tutkimukseni pääteemojen eli työn, muutoksen ja kokemusten suuntaan, mutta näiden sisältä löytyy myös alateemoja.

Teemoitteluun olen päätenyt tutkimalla aineistoani lähiluvun ja laadullisen sisällönanalyysin kautta. Lähiluvulla tarkoitetaan tekstiaineiston kuten esimerkiksi haastattelulitteraation luku- ja käsittelyprosessia, jossa tekstin pariin palataan useamman kerran, ja joka lukukerralla tekstiä tarkastellaan eri tavoilla (Pöysä 2015). Laadullisessa sisällönanalyysissa puolestaan huomioidaan ja kuvaillaan tekstin tai muun aineiston sisältöä ja sieltä erottuvia piirteitä, kuten eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–116.)

Uusliberalismi

Tässä tutkimuksessa tarkoitan uusliberalismilla Kielitoimiston määritelmän mukaista ”markkinavoimien vapauttamista ajavaa talouden ja politiikan suuntausta” (Kielitoimisto 2016). Tarkoitukseni ei ole käyttää sitä haukkumasanana (Räsänen 2015), vaan kuvata sillä yleisluontoisesti 1980-luvulla presidentti Ronald Reaganin ja pääministeri Margaret Thatcherin hallituskausilla alkanutta taloussuuntausta, jossa talouskasvua ja yritysten kilpailukykyä pyrittiin edistämään esimerkiksi valtionyhtiöiden yksityistämällä ja markkinoiden deregulaatiolla (Aro 2002, 11–13).

1.4. Tutkimuskysymykset

Ensisijaisesti selvitän tutkimuksessani sitä, millä tavoilla ja miten teleasentajan työ on muuttunut heidän itsensä mukaan noin 40 vuoden aikana. Teleasentajan työssä teknologia on ehdoton osa työtä, sillä heidän työnsä on teleteknisten laitteiden asennusta, huoltoa ja ylläpitoa. Telealan teknologia on vuosien 1970-2010 aikana muuttunut paljon: aikakauden ääripäinä ovat vielä 1970-luvulla olleet käsivälitteiset puhelinkeskukset sentraalisantroyneen ja 2010-lukua edustava langaton mobiiliteknologia 4G-verkkoineen. Miten yli 30-vuotisen työuran telealalla tehneet haastateltavani ovat pysyneet teknologian kehityksen mukana, miten teknologia muutos vaikutti heidän työhönsä, ja miten he suhtautuvat teknologian muuttumiseen?

Teknologiaan liittyvien kysymysten lisäksi tutkin, mitkä muut asiat ovat vaikuttaneet teleasentajien työn muuttumiseen. Esimerkiksi vuonna 1990 toteutettu liikelaitosuudistus oli telealalla merkittävä tapahtuma, sillä valtionvirastona toiminut Posti- ja telelaitos muutettiin valtion liikelaitokseksi.

Liikelaitosuudistuksen jälkeen Posti- ja telelaitos päätyi kilpailemaan yksityisten puhelinlaitosten kanssa tilanteessa, jossa. 1990-luvun organisaatiouudistusten yhteydessä myös irtisanottiin henkilöstöä. Mitä organisaatiomuutosten yhteydessä haastateltavien mukaan tapahtui, mitä he kokivat tuolloin, ja mitä he muutoksista kertovat?

Teleasentajan työn erilaisuus haastateltujen työuran alussa verrattuna haastatteluhetkeen on tutkimuskysymysteni joukossa, kuten myös heidän mielipiteensä työnsä pahimmista ja parhaimmista puolista. Näiden ja edellämäinittujen lisäksi on muita kiinnostavia tutkimusaiheita, mutta tärkeimmät tutkimuskysymykseni voi tiivistää seuraavaan kolmeen kysymykseen:

- Miten teleasentajien työ on muuttunut haastateltavieni mukaan vuosilukujen 1970-2010 aikana?
- Miten teleteknologian kehitys on muuttanut haastateltujen työtä?
- Miten 1990-luvun organisaatiomuutokset ovat vaikuttaneet haastateltujen työhön?

Luvussa 3. Teleasentajan työ ja sen muuttumisen vaiheet esittelen teleasentajan työn erilaisia piirteitä ja muutosvaihteita tutkimusaineistoni kautta. Alaluvuista ensimmäinen käsittelee teleasentajien koulutusta, mikä osaltaan taustoittaa sekä teknologiaan että työn muuttumiseen liittyviä pääkysymyksiäni. Sitä seuraavassa alaluvussa eli 3.2. Teleasentajan työn muutosvaiheet informanttini kertovat työstään, työurastaan ja sen muutosvaiheista. Kyseisen alaluku on tärkeä kaikkien tutkimuskysymysten kannalta. Alaluku 3.3. Kokemukset ja näkemykset havainnollistaa haastateltavieni suhtautumista niin työhönsä, siihen liittyvään teknologiaan kuin myös organisaatiomuutoksiin. Luvussa 4. Johtopäätökset ja päätäntö kokoan tutkimukseni oleellimmat huomiot. Näitä lukuja ennen esittelen seuraavassa luvussa eli luvussa 2. Haastattelut tutkimusmenetelmänä haastatteluiden taustoja sekä informanttejani.

2. Haastattelut tutkimusmenetelmänä

Haastattelututkimus on tutkimukseni pääasiallinen toteutustapa. Toteutin haastattelut teemahaastattelumallin mukaisesti, eli haastattelut ovat rakenteeltaan puolistrukturoituja, ja niissä edetään tiettyjen teemojen mukaan. (Kuula 2006, 128–129.) Teemoina näissä haastatteluissa ovat teleasentajan työ, sen muuttuminen sekä haastateltavien kokemukset näistä aiheista. Haastattelut on käyty kasvokkain ja nauhoitettu.

Suurin syy siihen, miksi olen tehnyt tätä tutkimusta haastatteluiden kautta on se, että haastattelussa on mahdollisuus arkisen keskustelun tavoin reaaliaikaiseen vuorovaikutukseen: jos esimerkiksi jotain jää epäselväksi, on toisella mahdollisuus kysyä heti ja saada vastaus saman tien. Esimerkiksi sähköpostihaastattelussa tai lomakekyselyssä litterointi olisi käytännössä jo valmiina, mutta kasvokkaisessa haastattelussa on myös mahdollista keskustella haastattelusta eriävistä aiheista, mikä ei ole yhtä helppoa sähköpostihaastattelun tai lomakekyselyn yhteydessä.

2.1. Haastatteluista, haastateltavista ja roolistani

Haastateltavani ovat telealalla 1950-1970-luvuilla työuransa aloittaneita miehiä, jotka ovat tunteneet Erkki Myllärin. Heidän joukossaan on niin entisiä teleasentajia kuin yhä työelämässä mukana olevia. Kaikki tähän asti haastatellut ovat olleet kotoisin Länsi-Suomen alueelta, ja heidän ikänsä vaihtelee noin 45-85 vuoden välillä.

Haastattelut sujuivat mielestäni kaiken kaikkiaan hyvin. Informanteiksi kysymäni henkilöt suostuivat yhtä lukuun ottamatta haastateltavaksi ja olivat kiinnostuneita tutkimuksestani. Haastattelut järjestettiin joko kotonani tai haastateltavien kotona, ja vain kahdesti tapahtui pientä eksymistä matkalla haastateltavan luo. Haastatteluiden nauhoitustilanteet sujuivat yleensä tunnissa, jonka jälkeen keskustelu jatkui epävirallisemmin. Haastatteluista tullut aineisto oli tutkimustavoitteisiini vastaavaa ja siten kannaltani käyttökelpoista tutkimukseni kannalta.

En ole itse koskaan ollut varsinaisesti mukana teleasentajan tehtävissä aiemmin mainittuja pikkutehtäviä lukuun ottamatta, mutta minulla on perhetaustani ansiosta ollut tutkimuksen alusta saakka ennakkotietoa teleasentajan työstä, sen vaiheista ja arjesta. Haastateltavani tiesivät tämän ja se toimi minua ja haastateltavia yhdistävänä tekijänä kuten metsätyöntekijöitä haastatelleen Katja

Tervon perhetausta omassa tutkimuksessaan (Tervo 2008, 95). Tämä ja sukulaisuuteni isäni kanssa ovat edesauttaneet minua tämän tutkimuksen tekemisessä: omasta työstä kertomisen lisäksi haastattelut ja varsinkin niiden jälkeiset keskustelut olivat oiva tapa muistella edesmennyttä ystävää ja isää. Se, että haastateltavani olivat isäni lailla sattumoisin myös perheenisinä vaikutti oletettavasti osaltaan haastatteluihin edesauttavasti, mutta toisaalta se saattoi vaikuttaa myös päinvastaisesti: esimerkiksi Niilo ja Janne kertoivat vitsaillen työyhteisön kesken tehtyyn sopimukseen vedoten, etteivät kerro minulle kaikkea (KSMA CD 12/05/03⁶), ja työyhteisössä tapahtuneista ikävimmistä tapauksista kerrottiin yleensä haastattelussa vähäsanaisesti tai sitten tarkemmin haastattelun ulkopuolella. Tällä tavoin haastateltavat kenties pyrkivät varjelemaan entisen työkaverin tytärtä kamalimmilta yksityiskohdilta, tai pitämään oman tai teleasentajien yleisen maineen haastattelussa hallinnassa. Tietoisien aiheen rajaamisen lisäksi syynä saattoi olla myös väliaikainen unohdus. Teemahaastattelu on rakenteellisesta vapaudesta huolimatta haastattelu ja siten arkitilanteesta poikkeava tapahtuma, jossa kaikkien aiheeseen liittyvien asioiden muistelu voi olla inhimillisesti raskasta. En itsekään tutkijan asemasta huolimatta halunnut vaatimalla vaatia heitä paljastamaan kaikkea, vaan pyrin kunnioittamaan heidän valintojaan.

Kansatieteilijä Hanna Snellman pohtii väitöskirjassaan omaa rooliaan nuorena naistutkijana miesvaltaisessa tutkimuskentässä. Haastateltavien suhtautuminen häneen vaihteli isällisestä ja miltein ylisuojelevasta vastaanotosta siihen, että hänen epäiltiin olevan työnantajien asialla tai peitetehtävissä. Hänen tutkimusintonsa uittotyötä kohtaan aiheutti myös monenlaisia reaktioita: osa haastateltavista oli mielissään työhönsä kohdistuneesta kiinnostuksesta, kun osa puolestaan piti kansatieteilijän saapumista uittotyön päättymisen enteena. Sukupuolensa perusteella Snellman ei päässyt osallistumaan esimerkiksi tutkittaviensa kanssa illanviettoon baarissa, sillä tämä olisi ollut heidän mielestään sopimatonta, mutta hän pääsi samalla perusteella viettämään yötä erään tutkittavansa kotiin ja näkemään näin hänen perheensä arkielämää. Snellman koki taustansa metsänhoitajan tyttärenä auttavan häntä suuresti tutkimuskentälle pääsystä, vaikka hän toteaa, että esimerkiksi itsestäänselvyksinä pidetyt asiat eivät aihepiirin tuttuudesta huolimatta olleetkaan niin selviä. (Snellman 1996: 28–33.)

Itse en haastatteluja tehdessäni kohdannut mitään epäilyjä tutkimusmotiivejani kohtaan, ja haastateltavien suhtautuminen tutkimukseeni on ollut hyvin myönteistä ja kannustavaa. En tiedä, kuinka haastateltavat olisivat suhtautuneet ventovieraampaan haastattelijaan, esimerkiksi muualta Suomesta tulleeseen vanhempaan miesopiskelijaan, mutta ainakin minun suhteeni he olivat hyvin

⁶ Keski-Suomen Muistiarkistoon viittaava arkistointitunnus.

vastaanottavaisia ja kärsivällisiä. Epäilen, ettei ulkopuolisempikaan tutkija olisi heiltä saanut yhtä tylyä kohtelua osakseen kuin mitä Snellmanin esimerkki Lapissa olleesta Ylioppilaslehden toimittajasta kertoo (Snellman 1996, 32–33). Taustani on auttanut tutkimuksen tekemisessä yllättävällä tavalla, sillä minulla on etunani ”sisäpiiriläisen” tietoja muun muassa teleasentajien käyttämien työvälineiden ja heidän työtehtäviensä suhteen verrattain enemmän kuin esimerkiksi teleasentajia myös tutkineella Eveliina Saarella. Toisaalta tämä voi aiheuttaa myös sen, että tulen ylenkatsoneeksi asioita, jotka ulkopuolisemman mielestä olisivat tutkimisen arvoisia. Siinä mielessä olen tutkimuksen alkuasetelmassa keskemällä kenttää kuin Snellman, että haastateltavieni ammattikuva on samanlaisempi isäni kanssa toisin kuin hänellä, sillä hänen isänsä oli ammatiltaan metsänhoitaja, kun puolestaan hänen haastateltavansa kuuluivat metsä- ja uittotyöntekijöihin. Snellman on kuitenkin käytännössä huomattavasti lähempänä tutkimuskenttäänsä, sillä ennen tutkimustaan hänellä oli kokemusta Kemijoen Uittoyhdistyksen kesätöistä usean vuoden ajalta, ja hän oli tutkinut aihetta jo aiemmin.

2.2. Hermeneuttinen lähestymistapa

Muistelukerronnan subjektiivisen luonteen vuoksi tuottamani tieto tulee olemaan tulkinnallista eli hermeneuttista tietoa. Hermeneuttista tietoa kutsutaan sekä toiseksi tiedoksi (Hänninen, Karjalainen & Lahti 2005) että hedelmälliseksi tiedoksi (Kalela 2000, 91). Nämä nimitykset kuvaavat sitä, että hermeneuttisessa tiedossa historialliset faktat tai lähteen arvokkuus eivät ole keskiössä, vaan lähteen sisältö ja siitä kumpuavat ajatukset ja oletukset. Tässä tutkimuksessa tulkinnallinen lähestymistapa on oleellinen, koska tutkimuksen kohteena ovat toisten ihmisten ajatukset, näkemykset, muistot ja kokemukset. Näitä asioita ei voi faktojen perusteella tarkistaa, sillä kyseessä ovat subjektiivisesti koetut asiat.

2.3. Tutkimusetiikka

Tutkimusaineistona käytän kandidaatintutkielmassani saatuja haastatteluaineistoja (joihin minulla on lupa käyttää myös pro gradussa) sekä erikseen tätä tutkimusta varten tehtyjä haastatteluja, joita on neljä kappaletta. Olen kerännyt haastateltavilta kirjalliset suostumukset aineiston käyttöön. Olen litteroinut haastattelut ja luovutan ne Keski-Suomen Muistiarkistoon tutkimuksen valmistuttua. Olen tutkimuksessa anonymisoinut informanttini antamalla heille peitenimet, joten mahdolliset

yhteneväisyydet samanimisten henkilöiden kanssa ovat tahatonta sattumaa.

Alessandro Portellin mukaan haastattelu on sekä haastateltavan että haastattelijan välinen subjektiivinen tuotos, jossa haastattelijalla on päättänyt haastattelun toteuttamisen, haastateltavan, aiheen ja kysymykset, ja haastateltava on puolestaan valinnut tutkijalle paljastamansa tiedot (Portelli 2004, 70-71). Tämän tuotoksen jatkokäsittely on puolestaan tutkijan vastuulla. Tutkimukseni hermeneuttisesta luonteesta johtuen on mahdollista, että tulkintani eroaa haastateltavan tarkoittamasta näkemyksestä.

2.4. Informantit

Ensimmäisenä haastateltavanani oli Niilo (s. 1949), jonka haastattelu tehtiin kodissani Alavudella. Hän on aloittanut teleasentajan työt asentaja-apulaisena vuonna 1976 silloisessa Alavuden Puhelin- ja lennätinlaitoksessa. Tuolloin hän tutustui isääni Erkki Mylläriin, jonka kanssa hän toimi samassa työryhmässä ja oli jonkin aikaa myös työparina. Niilon työtehtäviin kuului muun muassa viankorjaukset, erikoislaitteet, turvapuhelimet, Telex- ja datatyöt sekä tilaajalaitteasennukset ja -rakentamiset eli uusien puhelinliittymien ja kaapeleiden rakentaminen ja muu verkostotyö. Näitä tehtäviä hän teki noin 20 vuoden ajan, minkä jälkeen hän siirtyi dokumentointitehtäviin ja myöhemmin verkostosuunnittelijaksi. (KSMA CD 12/05/01⁷.) (Haastattelu 4.11.2011.)

Kyösti (s. 1952) on aloittanut teleasentajan työt jo vuonna 1970 ja on ollut haastatteluhetkellä yhtäjaksoisesti saman työnantajan palveluksessa jo 40 vuoden ajan. Kansakoulun jälkeen Kyösti kävi puhelinpuolen ammattikoulun, työn ohella työteknillisen kolmivuotisen koulun ja lukuisia alan kursseja. Hän aloitti työt Pohjanmaan puhelinosuuskunnassa verkostoasentajana, minkä jälkeen hän siirtyi rakentamaan kaukokeskusta Ylivieskan viestiasemalle. Kaukoautomaatioprojektin päätyttyä Kyösti meni Helsinkiin Telex-keskuksia uudistamaan ja tämän jälkeen Turun puhelinpiiriin ja Porin telealueelle keskus- ja vaihdeasentajaksi. Kyösti toimi haastatteluhetkellä teknillisenä asiantuntijana, ja hänen työnkuvaansa kuuluu kassajärjestelmien ja pankkiautomaattien asennus ja kunnossapito. Hänen mukaan varsinaiset puhelinvaihdetyöt loppuivat käytännössä jo pari vuotta haastatteluhetkeä aiemmin, kun yhtiön puhelinuutiset myytiin pienemmälle puhelinfirmalle. Kyösti kertoi tutustuneensa Erkkiin teleasentajille järjestettyjen kurssien yhteydessä, missä muutoinkin pääsi tapaamaan teleasentajia ympäri maata. Hänen haastattelunsa toteutettiin hänen kotonaan

⁷ Keski-Suomen Muistiarkistoon viittaava arkistointitunnus.

Merikarvialla. (KSMA CD 12/05/02.) (Haastattelu 6.11.2011.)

Janne (s. 1955) aloitti vuonna 1971 puhelinasentajan ammattikoulun, jossa hän tutustui isääni Erkkiin. Kansakoulun ja puhelinasentajan ammattikoulun lisäksi hän on käynyt työteknillisen koulun ja monia alan kursseja. Janne aloitti vuonna 1973 puhelintyöt kesätöissä, missä piti muun muassa perata linjoja, kaivaa pylväsmonttoja, huoltaa vanhoja linjoja ja tehdä uusia. Seuraavana vuonna hän pääsi vakituiseksi työntekijäksi keskusasantajan tehtäviin. Keskusasantajana ollessaan hän oli Soinissa ja myöhemmin Kuortaneella automatisoimassa puhelinkeskuksia, minkä jälkeen aloitettiin laajennusten ja uusien telekeskusten rakentaminen tilaajamäärien kasvaessa. Hänen työtehtäviinsä kuuluivat myös erilaiset datatehtävät, kuten vaihde- ja ilmoituksensiirtotehtävät. Haastatteluhetkisessä työssä oli samantyyppisiä tehtäviä kuin mitä teleasantajan työssä oli ollut. Haastattelin Jannea parihaastattelun muodossa. Tuolloin haastattelin hänen lisäksi Niiloa uudestaan. Haastattelu toteutettiin kotonani Alavudella. (KSMA CD 12/05/03.) (Haastattelu 25.11.2011.)

Visa (s. 1954) on aloittanut työuransa vuonna 1974, ja on ollut haastatteluhetkellä yhtäjaksoisesti telealalla töissä jo miltein 40 vuoden ajan. Hän oli viimeisimmältä ammattinimikkeeltään tietoliikenneasentaja, ja hänen työtehtäviinsä haastatteluhetkellä kuuluivat muun muassa kaapelinkorjaukset, peruslinjahuollot, adsl:ien kytkemiset ja korjaukset ja muut verkostopuolen tehtävät. Aiemmin Visa on ollut puhelinkeskusten asentajana ja vaihdepuolen töissä. Edellisten haastateltavien tapaan hän on aikoinaan päätenyt telealalle sattuman kautta. Erkki Mylläriin Visa tutustui keskusasenustehtävien yhteydessä ollessaan samassa työryhmässä hänen kanssaan. Haastattelupaikkana oli hänen kotinsa Alavudella. (Haastattelu 14.6.2012.)

Tämän tutkimuksen vanhin informantti eli Väinö (s. 1928) aloitti oman työuransa telealan parissa 1950-luvulla kesätöistä aloittaen ja pääsi eläkkeelle vuonna 1991 puhelinmestarin virasta. Hänen työtehtäviinsä kuuluivat niin uran alkuvaiheen puhelinpylväiden pystytykset kuin myös myöhemmin tapahtuneet keskuksien rakentamiset sekä kaapelointitehtävät. Hän on ollut myös mukana esimerkiksi Alavuden keskustan kaapeloimisessa 1950-luvulla. Väinö tapasi Erkki Mylläriin ensimmäisen kerran Ähtärin keskusasenustien yhteydessä, ja siitä lähtien töiden kautta. Häntä haastattelin hänen kotonaan Ähtärissä. (Haastattelu 27.2.2013.)

Eelis (s. 1950) on aloittanut työuransa vuonna 1970 kesätöissä kaapelitöiden parissa. Hän eteni siitä kaapeliryhmän vetäjäksi, sitten verkostopuolen työpäälliköksi, jonka jälkeen verkostosuunnittelijaksi, ja hänen viimeisimpänä tehtävänimikkeenä on ollut suunnitteluvastaava,

jossa hän seitsemän suunnittelijan ja kolmen piirtäjän muodostaman työryhmän johtajana vastasi vanhan Vaasan läänin telesuunnittelusta. Hän on ollut mukana myös esimerkiksi kaapeli-tv-verkoston rakentamisessa. Erkki Mylläriin Eelis tutustui jo ammattikoulussa. Hänen haastattelupaikkana oli hänen kotinsa Alavudella. (Haastattelu 3.6.2013.)

Viimeisin haastateltavanani on Ilkka (s. 1955), joka aloitti oman työuransa ammattikoulussa 1974 kesätyöläisenä tehden ”hanttihommia” linjatyöporukassa, esimerkiksi avolankalinjojen korjausta, rakentamista ja linjojen tiellä olevien oksien sahausta. Hän on edennyt urallaan haastatteluhetkiseen vanhemman asentajan virkaansa toimittuaan ensin noin 30 vuoden ajan puhelinpuolen töissä. Ilkan silloisiin työtehtäviin kuuluivat muun muassa rikosilmoitus-, kulunvalvonta- ja kameravalvontajärjestelmien asennus, huolto ja ylläpito. Hänen työalueisiinsa ovat kuuluneet esimerkiksi Kauhajoki ja Seinäjoki. Ilkka tutustui Erkki Mylläriin töiden ja kurssien kautta. Häntä haastattelin hänen kesäasunnolla Kauhajoella. (Haastattelu 23.6.2013.)

3. Teleasentajan työ ja sen muuttumisen vaiheet

Analysoin tässä luvussa aineistoani koulutuksen, työn ja sen muutosvaiheiden sekä kokemusten ja työstä puhumisen teemojen kautta. Tutkimustavoitteenani on selvittää teleasentajan työn ja työelämän muutosvaiheet 1970-luvulta lähtien 2010-luvulle saakka sekä informanttieni kokemukset ja näkemykset näistä muutoksista. Koulutus on ollut haastateltujen työuran aikana koko ajan vaikuttavana taustatekijänä, sillä tekniikan kehittymisen mukana pysymiseksi vanhoihin taitoihin turvautuminen ei ole riittänyt selviytymiskeinoksi, vaan osaamistaan on täytynyt päivittää koko ajan. Haastateltujen kertomuksia teleasentajan työn muutosvaiheista käyn läpi vuosikymmenien tarkkuudella. Haastateltujen kokemukset työstään olen jakanut niiden myönteisyyden ja kielteisyyden mukaan, minkä jälkeen vertaan niitä Eveliina Saaren haastateltujen kokemusten kanssa selvittääkseni sen, millä tavalla teleasentajien näkemykset työnsä pahimmista ja parhaimmista puolista ovat muuttuneet 1980-luvun lopusta 2010-luvulle asti. Informanttieni luontokokemusten kaksijakoisuuden vuoksi esittelen ne omana osa-alueenaan. Luvun lopuksi käsittelen sitä, millä tavalla haastateltavani puhuvat haastatteluissaan työstään verrattuna Matti Kortteisen tutkimukseen, ja mitä he kertovat suhtautumisestaan teknologiaan ja sen muuttumiseen.

3.1. Teleasentajien koulutus

Haastateltavien koulutustaustat teleasentajan uran alussa ja sen aikana vaihtelivat melko paljon. Kaikki informantit ovat käyneet joko kansa- tai keskikoulun sekä telealan lukuisia kursseja, mutta heistä kaksi aloitti työuransa ilman erityistä koulutusta, kun puolestaan yhdellä haastateltavalla on useampi tutkinto takanaan. Viisi haastateltavista on käynyt 1970-luvulla kolmivuotisen puhelinpuolen ammattikoulun, ja tämän lisäksi ainakin kaksi heistä on suorittanut kolmivuotisen työteknillisen koulun.

Koulutus jatkui haastateltavien koko työuran ajan erilaisten kurssien muodossa. Haastateltavat muistelivat 1970-1980-lukujen sisältäneen erityisen paljon työn puolesta tehtäviä kursseja. Tuon ajan kurssitusinnon suurimpana syynä on teknologian nopea kehittyminen automaattisista vaihteista kohti digitaalisempia vaihteita, ja näiden myötä tarvittiin aiemman osaamisen lisäksi ohjelmointitaitoja, vieraiden kielten osaamista ja tietotaitoa uusimmista laitteista. Työnantajan tarjoamista kursseista yhtenä esimerkkinä ovat asentajakurssit, jotka käsittivät noin kolme viidestä seitsemään viikkoon mittaista kurssikertaa, ja näiden suorittamisen jälkeen pääsi asentajaksi, mikäli

ei ollut aiemmin käynyt alan ammattikoulua. Varsinkin ensimmäisellä kurssilla käsiteltiin samanlaisia asioita kuin mitä puhelinpuolen ammattikouluissa opetettiin, joten esimerkiksi telealalle ilman ennakkokoulutusta päätyntä Niilo kertoi hyötyneensä näistä kursseista. Ammattikoulun käynyt Janne puolestaan jätti väliin ensimmäisen kurssin, mutta suoritti loput kurssit. (KSMA CD 12/05/03.)

Toisena kurssiesimerkkinä ovat erilaiset erikoislaitekurssit ja mm. vaihteiden valmistajien järjestämät kurssit. Ilkka kertoi, että esimerkiksi siirryttäessä 1980-luvulla vaihteiden tekniikassa reletekniikasta TTL-järjestelmän (transistori-transistori-logiikan) vaihteisiin järjestettiin lukuisia kursseja, kuten myös sarjapuhelimien asennusta ja käyttöä varten. Hän luetteli mm. Nokian, Siemensin ja LM Ericssonin järjestäneen omiin vaihdemerkkeihinsä liittyviä kursseja. (Haastattelu 23.6.2013.) 1990-luvun lamaa edeltänyttä kurssitusintoa kuvaa parhaiten Väinön kokemukset: hän kuvaili haastattelussaan, kuinka häntä oli yritetty saada osallistumaan ennen eläköitymistään vielä uusimman digitaalitekniikan laitteiston kurssille. Tämä olisi kuitenkin ollut turhaa, sillä hän ei olisi ehtinyt opettaa seuraajilleen tuon kurssin asioita. Väinö sai lopulta nuoremman kollegan osallistumaan sijastaan kyseiselle kurssille. (Haastattelu 27.2.2013.)

1990-luvun laman jälkeen teleasentajien kurssien määrä ja varsinkin niiden kestoajat ovat vähentyneet. Kun aiemmin kurssit olivat vähintään viikon tai useamman mittaisia, ovat ne nykyään päivän tai korkeintaan parin kestoisia. Aikaisemmin kursseja järjestettiin mm. Helsingin, Kuopion ja Oulun välillä ja niiden ajan piti asua toisella paikkakunnalla, mutta nykyään majoittuminen jää korkeintaan yhteen hotelliyöhön. Haastateltavien mukaan työnantajapuolelta yleisenä toivomuksena nykyään on, että työntekijät kouluttautuisivat itsenäisesti omalla ajallaan eivätkä veisi työnteosta aikaa.

Työnantajan tarjoamien kurssien lisäksi teleasentajilla oli myös muita tapoja kouluttautua, kuten omaehtoinen opiskelu ja työteknillinen koulu. Työteknillinen koulu oli Kyöstin, Niilon ja Jannen mukaan 1980-luvulla vapaa-ajalla suoritettava koulu, jonka suorittaminen kesti kolme vuotta. Työteknilliseen kouluun sisältyi yksi koulutuspäivä viikossa ja lauantaisin tentit. Muina viikonpäivinä piti lukea ja tehdä kotitehtäviä, jotka lähetettiin koulutus- ja valmennusyritys Rastorille tarkistettavaksi. Työteknillisen koulun käymällä oli mahdollista päästä haastavampiin tehtäviin ja nostaa palkkatasoaan. (KSMA CD 12/05/02; KSMA CD 12/05/03.)

Haastateltavien joukosta Eelis ja Ilkka erottuivat muista koulutustaustallaan. Haastateltavista Eelis

on ainoa, joka on kouluttautunut sukeltamalla tehtäviin tietoliikenne- ja kaapelitöihin. Eelis kertoi, että kustakin telepiiristä valittiin erityiselle sukelluskurssille yksi osallistuja, ja hän pääsi silloisen Vaasan läänin telepiirin edustajaksi aiemman sukelluskokemuksensa ansiosta. Hän on päässyt hyödyntämään sukellusosaamistaan esimerkiksi Lappajärven vedenalaisten kaapeleiden korjausten yhteydessä niin talvi- kuin sula-aikaan. (Haastattelu 3.6.2013.) Ilkka puolestaan on haastateltavista koulutetuimmista päästä, sillä ennen puhelinteknikon tutkinnon suorittamista hän oli käynyt elektroniikka-asentajan koulutuksen ammattikoulussa. Hänen mukaansa elektroniikka-asentajan koulutuksesta on ollut hänelle hyötyä varsinkin silloin, kun aiemmin mainittu siirtymä vaihteiden tekniikassa (reletekniikasta TTL-järjestelmään) tapahtui: tuolloin muut asentajat joutuivat opettelemaan uutta tekniikkaa, jonka osaset olivat hänelle jo entuudestaan tuttuja. (Haastattelu 23.6.2013.)

Teleala tai teleasentajan ura ei ollut kenenkään haastateltavan selkeänä päämääränä ammatinvalinnan aikana, vaan sinne päädyttiin erilaisista syistä. Esimerkiksi Väinö ryhtyi teleasentajaksi enonsa ehdotuksesta (haastattelu 27.2.2013), Eelis ja Ilkka tuttujensa suosituksesta (haastattelu 3.6.2013; haastattelu 23.6.2013) ja Niilo työvoimatoimiston tarjouksesta (KSMA CD 12/05/01), ja Janne sattuman vuoksi, sillä sinä vuonna ei järjestetty leipurikoulutusta ja hänen sukulaisensa oli teleasentajana, joten hän päätti kokeilla itsekin (KSMA CD 12/05/03). Informantit halusivat kuitenkin pärjätä valitsemallaan alalla, ja monet heistä kertoivat opiskelleensa kurssien lisäksi hyvin paljon myös itsenäisesti, välillä yöunien kustannuksella:

Väinö: Määkin muistan, ensimmäisiä jotakin keskuksia asenti, niin yöt luki paperia, että saa seuraavan päivän tehtyä töitä.
(Haastattelu 27.2.2013.)

Esimerkiksi aiemmasta elektroniikka-asentajan koulutuksesta huolimatta Ilkka joutui työuransa alkuaikoina opiskelemaan reletekniikan toimintaa ja sen piirikaavioita, ja tehtävää vaikeuttivat vaihteiden ohjeiden ja toimintojen vieraskielisyys: ainoastaan Nokian puhelinvaihteissa oli suomenkieliset ohjeet, kaikissa muissa vaihteissa oli joko saksan- tai englanninkieliset (haastattelu 23.6.2013). Visa kertoi suhtautuvansa kouluttautumiseen positiivisena haasteena (haastattelu 14.5.2012), ja Väinö kuvaili opiskelua itsekunnioituksen muotona ja tapana kamppailla itsensä kanssa (haastattelu 27.2.2013). Haastateltavista kukaan ei sanonut suhtautuvansa kouluttautumiseen nuivasti, vaikka esimerkiksi pitkäkestoisten kurssien aikaiset poissaolot kotoa olivat harmillisia.

Työuransa alussa haastateltavat olivat usein kokeneemman teleasentajan parina tai asentajaryhmän osana siitä huolimatta, olivatko he käyneet aiemmin ammattikoulun vai ei. Myöhemmin he saivat työskennellä itsenäisemmin, ja varsinkin 1990-luvulta lähtien teleasentajan työ on ollut hyvin itsenäistä. En tullut kysyneeksi haastateltavilta, että onko heillä itsellään ollut vastaavanlaisia oppipoikia työn apuna, mutta hekin ovat saaneet jakaa tietotaitoaan muille. Nimittäin tietoliikenteen vaihteiden ja teknologian kehittyessä laitteistoista on tullut aiempaa monimutkaisempia, ja tämän vuoksi haastateltavani ovat ajan mittaan saaneet työhönsä enemmän asiakaspalvelualan ja kouluttajan piirteitä, kun heidän on täytynyt teletekniikan asentamisen ja kunnossapidon lisäksi myös kouluttaa näiden laitteistojen käyttäjiä. Ilkka kertoi esimerkiksi sarjapuhelimien monimutkaisuuden yllättäneen asiakkaat, ja ilman kunnollista perehdyttämistä, ja välillä siitä huolimatta, teleasentajien perään soiteltiin toimimattomista puhelimista ja laitteista, kun ongelman todellisena aiheuttajana oli unohtunut näppäinyhdistelmä (haastattelu 23.6.2013).

Nykyään on mahdollista kouluttautua teleasentajaksi suorittamalla tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinnon toisen asteen ammatillisen oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksessa tai näyttötutkintona aikuiskoulutuksessa. Myös tietoliikenneasentajan ammattitutkinnon ja tietoliikenneyliasentajan erikoisammattitutkinnon voi suorittaa näyttötutkintona. Esimerkiksi yhä toiminnassa olevan Rastorin kautta on mahdollista täydentää koulutustaan muun muassa työtekniikan koulutusohjelmalla, jonka suorittamisen jälkeen voi käyttää työtekniikka-nimitystä. Koulutus on tarpeen, sillä teleasentajan tulisi hallita hyvät taidot tele-, sähkö- ja digitaalitekniikan parissa, osata lukea vieraskielisiä ohjeita ja kyetä omaksumaan uutta tietoa jatkuvasti. Näiden lisäksi teleasentajalta vaaditaan asiakaspalvelutaitoja sekä kykyä itsenäiseen työntekoon että ryhmitöihin. Koska työssä käytettävä teknologia vaatii tarkkuutta ja joidenkin työympäristöjen kuten terveyskeskusten moitteeton toiminta on elintärkeää, ei teleasentajan työ sovellu alalle täysin kouluttamattoman maallikon tehtäväksi.

3.2. Teleasentajan työn muutosvaiheet

Seuraavaksi käsittelen haastateltavien kuvauksia teleasentajan työn muutosvaiheista eri vuosikymmenien aikana. Muutoksien laajuuden vuoksi 1990-luku on huomioitu erikseen.

Teleasentajan työ 1970–1980

Suurin osa haastateltavistani aloitti teleasentajan työnuransa 1970-luvulla, Väinö jo vuonna 1950. Niilo ja Janne muistelivat, että heidän aloittaessaan työuraansa töihin pääseminen oli tuntunut varsin helpolta. Esimerkiksi Niilon kertoman mukaan hänen kanssaan otettiin töihin samana päivänä kaksi muuta henkilöä. (KSMA CD 12/05/03.) Eelis puolestaan kertoi, että 1970-luvulla hänen ammattikouluopintojen päätyttyä työpaikan sai suorastaan valita, sillä työpaikkoja oli tarjolla yli kaksi paikkaa hakijaa kohden (haastattelu 3.6.2013). Tuolloin rakennettiin paljon puhelinpuolen verkkoja ja keskuksia, ja niiden tekemiseen tarvittiin työvoimaa. Informanttieni ensimmäisiin työtehtäviin varsinkin kesätöissä kuuluivat usein muun muassa puhelinpylväiden pystytykset, kaapeliojien kaivamiset, avolankalinjojen huollot ja muut fyysisesti raskaammat ”hanttihommat”. Haastateltavieni mielestä tämä ajanjakso oli heidän työuransa aikana työtehtävien osalta ruumiillisesti rasittavin aikakausi, sillä esimerkiksi edellä mainitut työtehtävät tehtiin pääsääntöisesti miesvoimin. Esimerkiksi puhelinpaalujen pystyttämisessä käytettiin erityistä paalulapiota, ja kaivinkoneet tulivat kaapeliojien kaivamisen avuksi pääsääntöisesti vasta 1970-luvun alun jälkeen, vaikka niitä ja salaojakoneita kokeiltiin käyttää jo 1950-luvulla.

Kesätöiden jälkeen haastateltavat pääsivät varsinaisten töiden pariin joko kokeneemman asentajan ohjauksessa tai suuremman työporukan joukossa. Linja- ja kaapeliyhteyksien rakennustöissä työryhmät olivat yleensä neljän tai useamman henkilön ryhmiä, ja esimerkiksi Niilo ja Eelis ovat olleet aluksi mukana kaapeliryhmissä (KSMA CD 12/05/01; haastattelu 3.6.2013). Ilkka, Väinö ja Janne puolestaan olivat aluksi kesätöissä linjatyöporukoissa (KSMA CD 12/05/03; haastattelu 27.2.2013; haastattelu 23.6.2013). Vaihde- ja keskustöissä puolestaan töitä tehtiin useimmiten työpareittain, joissa toinen toimi mentorin roolissa. 1970-luvulla oli käynnissä myös käsivälitteisten puhelinkeskusten ja -järjestelmien automatisointiurakka, mikä työllisti asentajia ja uudisti laitekantaa. Esimerkiksi Ilkka oli linjatöiden jälkeen vanhemman asentajan apuna tilaajalaittevikojen korjauksessa ja automatisoimisessa (haastattelu 23.6.2013).

Haastateltavat enimmäkseen kuvasivat 1970-luvun työilmapiirin olleen hyvä ja mukava.

Kokeneemmat asentajat neuvoivat mielellään tulokkaita, keskustelut olivat rentoja ja vitsikkäitä eikä kuppikuntia koettu olevan. Naljailu ja palkkojen vertaileminen aiheutti jännitteitä, kuten myös sukulaisuussuhteilla tai muulla ansaitsemattomaksi katsotulla tavalla uralla eteneminen, mutta vakavampia yhteenottoja ei muisteltu olleen. Tuohon aikaan kunkin tehtäväalueet olivat rajatut, ja ”toisten” töitä ei tehty: esimerkiksi kaapelimies ei ryhtynyt korjaamaan avojohtovikaa, vaan ilmoitti viasta eteenpäin. Linja- ja kaapelitöissä työskentelevillä asiakaskontakteja oli vähemmän kuin tilaajalaitteiden ja vaihteiden parissa toimivilla teleasentajilla. Työn lomassa asiakkaiden kanssa saatettiin keskustella ja peräti juoda kahvit, ja asiakkaiden antama positiivinen palaute oli virkistävää.

Eeliksen mukaan teknologian kehittyminen oli nopeaa jo 1970-luvulla. Esimerkkinä hän kertoi ammattikoulussa tehdystä opetuskeskuksesta. Kyseisen keskuksen rakentamisen oli aloittanut vuotta aiemmin opiskelleiden opetusryhmä, heidän joukossaan myös isäni. Eeliksen luokka jatkoi opetuskeskuksen rakentamisen parissa, ja tehtävä siirtyi vielä seuraavan vuoden luokalle. Eelis huomasi kuitenkin valmistuttuaan vuonna 1973, että töissä heitettiin jo roskalavalle samanlaisella tekniikalla tehtyjä keskuksia kuin mitä he olivat paria vuotta aiemmin ammattikoulussa tehneet. (Haastattelu 3.6.2013.)

Teleasentajan työ 1980–1990

Haastateltavieni mielestä ensimmäiset huomattavat muutokset teleasentajan työssä tapahtuivat 1980-luvulla. Tuolloin Suomessa elettiin taloudellista nousukautta, jonka aikana perustettiin lukuisia pienyrityksiä. Yritysten lukumäärän kasvaessa myös näihin asennettavien puhelinvaihteiden ja -järjestelmien kysyntä kasvoi, mikä näkyi hyvin esimerkiksi Ilkan työssä:

Ilkka: -- No aluksi se oli aika lepposta hommaa. Vaihteita oli suht vähän, ne oli suht pieniä. Mut sitten kun rupes tulemaan firmoja esimerkiks Kauhajoellekin, niitä rupes tulemaan yhtäkkiä joskus (19)80-luvun puolenvälin jälkeen, ja siinä joskus, niin rupes tulemaan tosi paljon firmoja, Kauhajoelle. Ja sitten rupes tulemaan noi vaihteet ja sarjapuhelinjärjestelmät monipuolistui, niitä ennen pienis firmois ei ollut mitään vaihteita, siellä oli yks puhelin tai kaks puhelinta konttorin pöydällä ja se oli siinä, suoria liittymiä. Mut sitten sen jälkeen silloin se buumi muuttu, että pienetkin firmat, pienistäkin firmoista ylähänpäin, niin kaikissa oli aina joku järjestelmä. Rupes tulemaan järjestelmiä, kaikki otti järjestelmiä, kun ne huomas kuinka kätevä se on. Voi laittaa useampaan paikkaan puhelimia, ja saatiin kiinni jostakin hallin

perältä, ei tarvinnut juosta koko hallia läpi, niin ne oli käteviä. Samoin rupes pankkeihin, vakuutusyhtiöihin, tällaisiin, kauppoihin rupes tulemaan, -- Ja sitten se, sitten alkas se kiire pikku hiljaa tulemaan. -- Ne rupes sitten kyllä työllistämään, ja sitten tosiaan kun se lukumäärä kasvoi niin räjähdysmäisesti, niin se jo tietää työllistämistä. Että kyllä se kiire rupes sieltä kasvamaan sitten sieltä jostakin (19)80-luvun loppupuolelta, (19)90-luvun alusta, niin sitten kyllä oli ihan täystyöllistetty pääsääntöisesti.

(Haastattelu 23.6.2013.)

Toisena huomattavana muutoksena kasvaneen kysynnän lisäksi oli teknologisen kehityksen nopeutuminen. Puhelinkeskuksia ja -vaihteita automatisoitiin ja digitalisoitiin, ja modeemityöt sekä datasiirto alkoivat yleistyä pankeista alkaen. Keskusten rakentaminen muuttui paikan päällä alusta asti rakennetuista keskuksista yhä enemmän valmiiksi tuotujen palojen yhdistelyksi, ja uudempi tekniikka vaati aiempaa vähemmän tilaa käytettäväkseen. Esimerkiksi Eeliksen kuvauksen mukaan digitaalinen keskus mahtui Teletalolla muutaman neliömetrin kokoiseen huoneeseen, kun edeltävät keskuksot olivat puolestaan vieneet talosta tilaa kaksi kokonaista kerrosta (haastattelu 3.6.2013). Niilo puolestaan kertoi vaihteiden pienentyneen ja keventyneen vuosien aikana selvästi: uudemmat versiot olivat noin viiden kilon painoisia, kun aiemmat olivat olleet painoltaan noin 80-150 kiloa. (KSMA CD 12/05/01) Kaapeli- ja linjatytöt yhdistettiin verkostopuoleksi, ja verkostopuolen työt muuttuivat pääosin kunnossapitotehtäviksi. Valokaapeleiden tulo lisäsi hetkeksi rakennustöiden määrää verkostopuolella, mutta valokaapeliverkoston rakentamisen jälkeen työt jatkuivat jälleen kunnossapitotehtävien muodossa. Vaihdetekniikan kehittyessä fyysisen työn osuus Ilkan mukaan helpottui, kun vaihteesta tarvitsi vain kiinnittää toinen pää laitteeseen ja kaapeloida toinen pää, mutta vaihteen ohjelmoiminen oli paljon vaikeampaa: tuolloin piti huomioida, millainen yläkeskus vaihteella oli (esim. LM Ericsson, ITT tai Siemens) ja konfiguroida vaihde tämän mukaan. Tekniikan monimutkaistuesssa myös laite- ja järjestelmävikojen korjaamisesta tuli vaikeampaa. Lisäksi ohjelmoinnissa täytyi huomioida asiakkaan tarvitsemat ominaisuudet ja pyrkiä karsimaan tarpeettomat pois vahinkotilanteiden välttämiseksi. Vaihteissa oli todella paljon mahdollisia ominaisuuksia, mutta asiakkaat yleensä tarvitsivat niistä vain murto-osan. (Haastattelu 23.6.2013.)

Teleteknologian kasvaneesta kysynnästä huolimatta 1980-luvulla jäi huomattava määrä teleasentajia työttömäksi. Televerkon perusinfrastruktuurit kuten keskuksot, avolankalinjat ja kaapelit olivat suurimmaksi osaksi valmiita, joten raakarakentajia ei enää tarvittu. Teknologian kehittyessä ja töiden muututtua enemmän keskus- ja järjestelmäsennusten ja ohjelmointityön suuntaan työn ruumiillinen rasitus tehtävien osalta pieneni, ja ainoastaan hankalissa olosuhteissa ja asennoissa

tehtävät työt koettiin fyysisesti kuormittavina. Puhelinverkon- ja vaihteiden maanlaajuisen automatisointiurakan tultua päätökseensä ja digitalisaation alkaessa töitä ei enää riittänyt kaikille. Uudempi, vähemmän mekaaninen teknologia vaati myös vähemmän säännöllistä huoltotyötä, mikä vähensi entisestään tarvittavien työntekijöiden määrää. 1980-luvun aikana oman työtilanteen tulevaisuus alkoi huolettaa haastateltavia.

Visa: -- Mä en nyt sitä muista mitä vuoslukua nyt oltiin, kun (19)80-luvulla silloin se digiaika alkoi, et se toi sellaisen muutoksen. Osa asentajista varmaan silloin ihan joutu jäädä poiskin töistä, että. Kun nyt se työmäärä väheni, niin sitten joutu joku työttömäksi aina. Et nehän tota, ne oli sitten vähän aina sellaisia kriisiaikoja, että. Näin että milloin se oma vuoro on lähtiä.
(Haastattelu 14.6.2012.)

Teleasentajan työ 1990-luvun organisaatiomuutosten aikaan

Teleasentajien kannalta dramaattisimmat muutokset tapahtuivat 1990-luvun alussa organisaatiomuutoksen ja saneerausten aikaan, jolloin Suomessa koettiin myös talouslama. Vuonna 1990 Posti- ja telelaitos muuttui valtion liikelaitokseksi, jonka vuoksi sillä ei ollut enää käytettävissään valtion antamaa budjettia, vaan sen tehtävänä oli tuottaa valtiolle voittoa. Lisäksi sekä kaukopuheluiden että ulkomaanliikenteen kilpailu Suomen telealalla oli avautumassa vuonna 1994, minkä vuoksi Posti- ja Telelaitoksen piti yrittää valmistautua tulevaan kilpailutilanteeseen (Turpeinen 1996b, 34). Syksyllä 1990 käynnistettiin Terve 93 -kampanja, jonka tavoitteena oli saada alueellisten tulosityksiköiden toiminnan tappiot nollassolle vuoteen 1993 mennessä (Lukkonen 1993, 22). 1.6.1992 puolestaan nämä alueelliset tulosityksiköt eli vanhat telepiirit lakkautettiin ja niiden tilalle perustettiin uudet tulosityksiköt (Kivinen 1993, 31).

Digitaalitekniikan tulon myötä teleasentajan työ ei enää ollut niin työvoimavaltaista kuin mitä se aiemmin oli ollut. Uudemman teknologian vaihteiden ja laitteistojen ylläpitämiseen ja huoltamiseen tarvittiin aiempaa vähemmän työntekijöitä. Tästä ja taloussyistä johtuen televäkeä vähennettiin jatkuvasti, ja etenkin Soneran tullessa ”tulosta piti tulla ja kuluja karsia”. Lähes kaikkien teleasentajien täytyi hakea työpaikkaansa uudestaan, ja Kyösti joutui hakemaan peräti kahdesti (KSMA CD 12/05/02). Ilkka ja Väinö välttyivät tältä menettelyltä, koska edellinen toimi vaihdeasentajana ja jälkimmäinen oli päässyt eläkkeelle vuotta aiemmin (haastattelu 27.2.2013; haastattelu 23.6.2013). Oman työpaikan uudelleenhaku oli haastateltavien mielestä ollut

nöyryyttävä kokemus, kuten Niilo asian ilmaisee omassa haastattelussaan:

Niilo: Joo, kaikki työpaikat meni auki. Ja piti kehua itseensä että pääsi takaisin samaan työhön mitä on tehnyt 30 vuotta, niin.

Johanna: Onhan se merkillisen kuuloinen systeemi.

Niilo: Se oli melko nöyryyttävää hommaa kyllä.

(KSMA CD 12/05/01.)

Kyösti kertoi hyvin paljon 1990-luvun muutoksista. Hänen mukaansa muutoksen ensimmäisinä merkkeinä olivat teleasentajia vähätteleviä puheita pitäneen saneeraajan tulo firmaan ja sitä seurannut luottamusmie- ja työsuojeluorganisaatioiden hajottaminen. Aluksi luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut olivat aiemmin olleet telealuekohtaisia, eli he olivat suunnilleen samassa työporukassa ja paikkakunnalla. Näitä järjestelmiä kuitenkin muutettiin niin, että luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut olivat myöhemmin työkohtaisia, eli esimerkiksi verkostotöitä tekevilla ja puhelinvaihteasennuksista vastaavilla oli omansa. Tämä vaikeutti yhteydenpitoa ja Kyösti mainitsi, ettei koskaan tavannut esimerkiksi porvoolaista työsuojeluvaltuutettua. Näiden järjestelmien muuttaminen helpotti myös firman ”putsausta”. (KSMA CD 12/05/02.)

Saneerausta harjoiteltiin Kyöstin mukaan hänen telealueellaan siten, että Turun telealueelta puolet työpaikoista oli auki. Tämän jälkeen tätä saneerauslinjaa toteutettiin koko Suomessa, minkä johdosta Kyösti joutui hakemaan vielä toisen kerran työpaikkaansa uudestaan. 10 000 työntekijälle oli tarjolla vain 6 000 paikkaa, ja jäljelle jäänyt väki siirrettiin urakointiyksiköihin, jotka lopetettiin parin vuoden päästä. Tässä yhteydessä maksettiin niin sanottua ”puhelinmiesten tapporahaa”⁸, eli vapaaehtoisesti irtisanoutuessaan teleasentaja sai peräti puolentoista vuoden palkan mukaansa. Loput irtisanottiin. Tämän saneerauskauden alussa Merikarvialla oli ollut noin 15 henkeä teleasentajaa töissä, ja saneerauksen loputtua jäljellä oli alle puolet. Kyösti kertoi kuulleen juttua Kauhajoella perustetusta urakointiyksiköstä, jossa työntekijät joutuivat istumaan jossain varaston nurkassa toimeettomana koko työpäivän ajan töitä odottamassa. Tämän käytännön tarkoituksena oli saada työntekijät irtisanoutumaan vapaaehtoisesti. Muutaman päivän jälkeen oli havaittu, että yksikön työntekijöillä oli ollut mahdollisuus käyttää puhelinta, ja se haettiin sieltä pois. (KSMA CD 12/05/02.)

Kyösti: En tiedä sitten oliko tuota huhua tai juttua silloin tuota tuolla, että se kiusaaminen meni tuossa Pohjanmaalla tuolla Kauhajoella semmoseen silloin kun ne, kun se

⁸ Teleasentajien käyttämä ilmaisu.

urakointiyksikkö perustettiin, niin väki, tuota, piti tulla töihin ja niillä oli jossain varaston nurkasta osoitettu, että ne ootti sitten päivän täällä, ja sitten kun ne oli siellä muutaman päivän ollut, niin joku huomasi että siellähän on puhelin, niin otettiin sekin pois sieltä, (*naurua*) ettei ne vaan soittale, että. Mä en tiedä, että onko tämä juttua, mutta semmonen tarina liikkuu.
(KSMA CD 12/05/02.)

Kauhajoella työskennellyt Ilkka kertoi myös samasta käytännöstä:

Ilkka: -- Niin silloinhan alkas niinku saneeraukset ja tehtiin, siirrettiin porukoita eri nimikkeitten alle, niinku Kauhajoellakin, ja silloin kun nää niin perinteiset linjatyökunnat, niitä ei enää tarvittu. Kaikki kaapeloinnit oli pääsääntöisesti rakennettu mitä tarvitaan, joka palvelee pitkälle tulevaisuuteen, aika pitkälle. Oltiin siirtymäs valokuitutekniikkaan. Ei tarvittu enää mitään, kun avolangat oli purettu, suuret runkoverkot rakennettu, ei tarvittu isoja työkuntia, jossa oli viis, kuus miestäkin samassa niin sanotussa linja-autossa, niin ei niitä enää tarvittu. Niin näitä siirreltiin sitten eri nimikkeitten alle, kun oli Sonera tullut, ja niitä ruvettiin saneeramaan. Sieltä sanottiin, annettiin niitä erorahoja, tai ihan sitten suoraan, että niille ei kerta kaikkiaan annettu töitä. Niiden piti tulla työmaalle, mutta ne istuu kahdeksan tuntia siellä tekemättä yhtään mitään. -- Niitä niinku savustettiin ulos, että ”Ymmärtäkää ottaa lopputili, ymmärtäkää ottaa eroraha, teidät tullaan irtisanomaan”. -- Niin silloin pantiin paljon porukkaa pois, tai suuri osa lähti vapaaehtoisesti, kun ne sai sen erorahan, vähän ylimääräistä, niin lähti vapaaehtoisesti, silloin Kauhajoeltakin lähti. Kauhajoki oli, parahillaansa 42 henkeä muistaakseni töis. -- Niin siellä oli varmahan siinä vaihees jo niin kuus, seittemän henkeä enää jäljellä siitä 42:sta.

Johanna: Se on aika pudotus.

Ilkka: Juu. Joo, että se meni sitten siihen, mutta. Se meni, mutta se oli ihan luonnollinen tapahtuma, koska sellaiset työt oli tehty siinä vaihees, mihinkä tarvittiin paljon käsiä ja fyysistä työtä.

(Haastattelu 23.6.2013.)

Kyseinen urakointiyksikkö-menetelmä oli Telen virallinen käytäntö saneerausten hoitamiseksi. Vuonna 1992 kesäkuussa alkaneiden uusien tulosityksiköiden tehtävät tulivat saman vuoden kevään aikana Telen sisäisen hakuun kaikkien haettavaksi. Yksiköiden henkilömäärä mitoitettiin Telen kuvauksen mukaan yksikön toiminnan todellista tarvetta vastaavaksi, ja henkilöt, jotka eivät hakumenettelyssä sijoittuneet mihinkään yksikköön, siirtyivät 1.6.1992 urakointiyksikköön, jonka puitteissa uudelleensijoitustoimenpiteet toteutettiin. Urakointiyksikkö itsessään oli perustettu jo vuoden 1992 alussa. (Lukkonen 1993, 24.)

Vuosi 1992 oli haastateltavista rankinta ehkä Eelikselle, jonka tehtäväksi tuli tuolloin päättää verkostupuolen työpäällikkönä se, ketkä hänen työtovereistaan saivat jatkaa töissä ja ketkä eivät. Hänen täytyi valita 54 miehestä 26, jotka saivat jatkaa töissä, ja ylijäävien kohtaloksi tuli siirto urakointiyksikköön, mikä käytännössä tarkoitti töiden loppumista. Noiden 54 miehen joukossa oli lukuisia samanikäisiä hänen kanssaan yhtä aikaa töissä aloittaneita työkavereita. Hänen näyttämänsä listan joukossa oli myös isäni nimi. Eelis kertoi, että vastuu päätöksestä aiheutti unettomia öitä, mutta koska tuon valinnan olisi tehnyt joku tapauksessa joku, olisi kaikkien eduksi, jos hän tekisi sen itse. Valintojen jälkeen vain yksi mies tuli kysymään Eelikseltä perusteluja, ja hänkään ei jäänyt Eeliksien sanojen mukaan vihamieheksi. (Haastattelu 3.6.2013.)

Eelis: -- Olin siinä tehtävis niin kauan, et sitten tuo linjapuoli ja kaapelipuoli yhdisty tavallaan niin ku yhdeksi verkostupuoleksi, ja sitten mä vedin sitä verkostupuolta työpäällikön nimikkeellä sitten. Ja sitten tuli se iso murros (19)92-vuonna, ja silloin meitä oli siinä niin pikkusen auki 60 miestä oli niin ku siinä työryhmäs -- Se oli sellanen kyllä mun elämäni kovin aika, että. Että siinä ei oikeestaan työkaluja muuta annettu kuin tuollanen lista, että "Siinä on kaverit ja siinä on 26 paikkaa, johonka saat miehen valita ja loput pitää siirtää sellaiseen urakointiyksikköön", ja kun sen tiesi, että joka urakointiyksikköön siirretään, niin sen yksikön tarkoitus oli vaan poistaa ne miehet talosta, niin että se oli. Kyllä mä siinä monta asiaa mietin, ja viimein tein sitten sellaisen päätöksen, että en voi ajatella kenenkään henkilökohtaisia asioita millään lailla, että tuota jos mä siihen lähden, että mä rupean aattelemaan jonkun perhesuhteita ja henkilöasioita, niin mä en pääse ikinä siihen itteni kanssa sujaksi, että mä lähdin kylmästi siitä, että tuota mä mietin sen, että minkälaista väkeä mä tartten siihen työhön, ja tuota oli sitten kaveri tai, tai kuinka hyvä kaveri tahansa, niin se ei saa vaikuttaa mitään. Niin että se vaikuttaa vaan se, mitä se mies osaa ja mitä se osaa tehdä, että sellaset mä valitten, ja se on sitten oikein tai väärin, mutta tuota se on mun valinta.

(Haastattelu 3.6.2013.)

Työn epävarma tulevaisuus lamakaudella vaikutti moniin haastateltavien työtovereihin. Esimerkiksi Niilo ja Janne kertoivat, että joillakin kollegoilla oli vaikeuksia pysyä teknologian kehittymisen perässä, ja osa heistä alkoi käyttää alkoholia runsaammin, mikä joskus näkyi työpaikalla ja työn jäljessä. Pahimmillaan työpaineet kärjistyivät itsemurhiin⁹. (KSMA CD 12/05/01; KSMA CD 12/05/03.) Esimerkiksi Niilon mukaan hänen työyhteisössään oli kolme tai neljä tapausta (KSMA

⁹ Aiheen tärkeydestä huolimatta ja arkaluonteisuudesta johtuen en käsittele tässä tutkimuksessa tarkemmin teleasentajien itsemurhia, sillä niistä keskusteltiin enemmän haastattelunauhojen ulkopuolella. Yhden haastateltavan mukaan teleasentajien itsemurhista on kirjoitettu myös kirja, mutta en ole onnistunut jäljittämään kyseistä teosta.

CD 12/05/01), ja Kyösti puolestaan kertoi itsemurhia tapahtuneen myös muualla (KSMA CD 12/05/02).

Kyösti: Toisilla paikoilla se otti vähän rankemmin ja toisilla, että siinä meni sitten sitä väkee niinku oman käden kauttakkin. Että toiset otti sen vähän raskaasti silloin joskus 90-luvun alkupuolella.

Johanna: Joo, ettei ne mitään-

Kyösti: -Ei ollut yks eikä kaks, että niitä oli vähän enempikin. --

(KSMA CD 12/05/02.)

Haastateltavien kertomuksia tarkastellessa herää kysymys, kuinka 1990-luvun saneeraukset olisi voitu toteuttaa toisin. Esimerkiksi Kyöstin kuvaus konsultin esittämistä tulevaisuudenvisiona, joissa siivoojat tulevaisuudessa hoitaisivat teleasentajien hoitamat tarkastustyöt siivoamistöidensä ohella kertoo osaltaan siitä, etteivät teleasentajat kokeneet saavansa arvostusta työtään kohtaan tuona aikana. Samaisen konsultin suorasanaiset ”Ei teitä tarvita täällä” –lausahdukset vahvistivat osaltaan tätä näkymystä. (KSMA CD 12/05/02.) Myös omien töiden uudelleenhuu oli nöyryyttävältä tuntunut muisto ainakin Niilolle: itsensä kehuinen monen vuoden työsuhteen jälkeen ei tuntunut luontevalta, vaikka työpaikan säilyttämiseksi se oli tehtävä (KSMA CD 12/05/01).

Entisen Telen Esikunnan ja telepiirihohtajan Kaj Kivisen mukaan työvoiman tuleva vähentämistarve oli tiedossa jo 1970-luvulla, mutta kaukoautomaatioinurakan pitkittymisen vuoksi työntekijöitä vielä otettiin ja opiskelijoita koulutettiin. Teletekniikan kehittymisen nopeus oli kuitenkin arvioitua nopeampaa, joten opiskelijamääriä ei ehditty vähentää ajoissa, vaan jotkut valmistuivat ammattiin, johon ei enää ollut työvoimatarvetta. (Takkula 1993, 64). Nevalaisen mukaan Posti- ja telelaitoksen johto olisi avannut vuonna 1992 määrätyn ja vuonna 1994 alkaneen telekilpailun mielummin vasta myöhemmin 1990-luvun puolivälissä, jolloin henkilöstövähennykset olisi voitu toteuttaa ”luonnollisen poistuman” mukaisesti, mutta kireämmän aikataulun vuoksi piti vähentää rajummin (Nevalainen 2014, 279).

Eelis kuvaili ilmapiirin tiivistyneen porukan pienentyessä. Myös aiemmin ylläpidetyt tehtävärajat hälvenivät, koska työryhmän pienentyessä ei ollut varaa keskittyä tekemään vain tietynlaisia tehtäviä, vaan piti joustaa enemmän. (Haastattelu 3.6.2013.) Jannen ja Niilon mukaan työnteko muuttui selviytymisyriytykseksi työpaikan pitämiseksi ja pinnalla pysymiseksi, minkä vuoksi kaikkia

työtunteja ei merkitty ylös. He arvelivat työmotivaation kenties kasvaneen tuona aikana, mutta ylityötunteja ei kuitenkaan unohdettu. (KSMA CD 12/05/03.)

Johanna: Okei, sitten mitenkä nää muutokset vaikutti tähän työmotivaatioon, että tuntuko se työ enää samanlaiselta mitä se alkujaan oli tuntunut?

Niilo: Ehkä se oli niinku valkia takapuolen alle tuli.

Janne: Joo, kyllähän se varmasti, että. Ehkä siinä voi olla, et siinä motivaatio kasvokin, kun työpaikastansa piti yrittää pitää kiinni, niin ei niitä välttämättä niitä niin tunteja sitten laskettu mitä tehtiin, tehtiin, et sitä piti yrittää vaan hyvin selviytyä, että pysyy pinnalla.

Niilo: Ehkä alkas kökkätyökin johnakin välis varmaan.

Janne: Kyllä joo, näitä tietenkä tuntia tuota keräänty vähän, ettei niitä nyt kaikkia niin välttämättä kirjattu ylähän sitten.

Niilo: Muistettiin ne kyllä, mutta tuota-

Janne: -Muistettiin kyllä joo, ja vieläkin muistetaan –

(KSMA CD 12/05/03.)

Teleasentajan työ 2000-2013

Kyösti kertoi vuonna 2012 työnsä työnteon valvonnan ja yleisen ilmapiirin olevan huomattavan erilaista entiseen verrattuna. Esimerkiksi tarveaineet eivät saisi maksaa mitään, työ pitäisi olla nopeammin tehtynä ja pahimmillaan asiakkaat painostavat vieressä. Varsinkaan tehtyjen työtehtävien julkista arvostelua, työtahokkuuden seuraamista ja vastaavaa ”hiostusta” hän ei pitänyt miellyttävänä. Päivystämisestä hän sentään pääsi eroon noin vuotta ennen haastatteluhetkeä. (KSMA CD 12/05/02.)

Johanna: Jos palataan menneisyyteen sitten hiukan, niin ensimmäiset päivät kun oli töissä, niin millaista se työ oli silloin aikaan?

Kyösti: No kyllä se ihan täysin erilaista, että se oli se että mentiin seittemältä töihin ja lähdettiin neljältä pois ihan normaaliin tahtiin, niinku oppi sitä työtä tekemään, mutta kyllä se, eikä semmosta hiostusta ollut mitä se nykypäivänä on että kun mikään ei, mikään ei oikein riitä, et kyl se on ihan täysin työilmapiiri on kyllä muuttunut, että. Mikään nykyään, mikään ei saa maksaa mitään ja tarveaineet täytyis varastaa. (Naurua.) Kyllä se niinku se semmoseksi on mennyt, että. Että semmonen muutos on kyllä tapahtunut.

Johanna: Joo, ja koko ajan pitäis olla nopeammin tehtynä.

Kyösti: Kyllä. Ja seurataan, mittareita on sitten että seurataan, että mitä oot päivän aikana tehnyt ja kuitannut, että kuinka tehokas oot.

Johanna: Valvotaan sillain.

Kyösti: Valvotaan, että montako keikkaa päivässä, sitten niitä vertaillaan julkisesti, joo, ja sitten tehokkuus, että montako prosenttia työajasta on käytetty työntekoon ja tämmöstä se on nykypäivänä.

Johanna: Ei kovin miellyttävän kuuloista.

Kyösti: Ei, ei oo hääppöistä.

(KSMA CD 12/05/02.)

Teknologian kehittyessä ja perusinfrastruktuurin valmistuttua itse työn fyysinen rasittavuus on vähentynyt, mutta nykyään laajempien työalueiden vuoksi ajettavat työmatkat ovat vaativampia kuin ennen. Aiemmin töitä tehtiin noin 50 kilometrin säteellä, ja työmatkan ja -päivän venähtäessä pidemmälle yövyttiin niin sanotuissa vikamieskämpissä, jotka olivat Posti- ja telelaitoksen omistamia ja teleasentajien yöpymiseen tarkoitettuja mökkejä. Nykyään päivittäin ajokilometrejä kertyy helposti 200-300, ja liki puolet työajasta menee autolla matkustamiseen. Lisäksi työ itsessään on nykyään henkisesti kuluttavampaa, sillä siinä vaaditaan hyviä ohjelmointi-, ongelmanratkaisu- ja asiakaspalvelutaitoja sekä stressinsietokykyä.

Haastateltavani kertoivat, että yksi suurimmista teleasentajan työn muutoksista on ollut työssä koettavan kiireen lisääntyminen. Painostus kiireeseen tuntuu sekä asiakkaiden että työnantajien suunnasta. Nykyisen korvauskäytännön vuoksi asiakkaat vaativat nopeaa työtä, ja työnantajat puolestaan valvovat teleasentajien työtehokkuutta ja arvostelevat julkisesti hitaimpia työntekijöitä. Työmäärän kasvaminen työalueiden laajentuessa ja työntekijöiden määrän vähentyessä aiheutti lisää kiirettä. Myös päivystyksen ja arvojärjestykseen laitettujen työtehtävien vuoksi työkohteesta toiseen kesken edellisen poukkoilu kasvatti kiireellisyyden tuntua entisestään. Informanttini kokivat, että vaatimus nopeasta työnjäljestä ylitti jo hyvän työnlaadun oletuksen, ja että heillä ei enää ollut aikaa tehdä töitään kunnolla valmiiksi, vaikka työaika oli pysynyt samana. Tämä lisäsi varsinkin tunnollisimpien työntekijöiden työstressiä.

Myös työn muutos itsessään tietoliikenneinfrastruktuurin rakentamisesta enemmän ohjelmointityön suuntaan on ollut haastateltavien mukaan oma haasteensa. Teknologian kehityksessä on ollut pakko pysyä mukana, mikäli on halunnut säilyttää työpaikkansa, ja esimerkiksi 1990-luvulla vähemmän sopeutuvia työkavereita jäi teleasennustöistä pois syystä tai toisesta. Työnantajien järjestämät

kurssit auttoivat osaltaan tilannetta, mutta haastateltavat käyttivät paljon aikaa myös itseopiskeluun.

Teleasentajien työn sosiaalisuudessa on myös tapahtunut muutoksia. 1980- ja 1990-luvuilla suurista työryhmistä luovuttiin, ja nykyään teleasentajat tekevät työnsä usein yksin. Vastaavasti asiakaskontaktit ovat muuttuneet: aiemmin asiakkaiden kanssa saattoi ehtiä rupattelemaan ja juomaan kahviakin, mutta nykyään osa haastateltavista ehtii vain tervehtiä asiakasta töiden lomasta. Osalla haastateltavista asiakastyö on muuttunut 1980-luvulla sosiaalisempaan suuntaan, kun asiakkaita on täytynyt alkaa opettamaan asennettujen laitteistojen käyttäjiksi ja neuvottelemaan heidän kanssaan heidän tilauksistaan ja järjestelmä- ja laiteistotarpeistaan. Kaiken kaikkiaan kiittävää palautetta kuulee kuitenkin harvemmin kuin aiemmin.

Näkemyksiä telealan tulevaisuuteen

Teknologian kehittymisen nopeus on ollut haastateltavieni mielestä hyvin yllättävää verrattuna siihen aikaan, kun he aloittivat työuraansa. Kysyessäni heidän mielipiteitään telealan tulevaisuudesta he vastasivat useimmin, että heidän tuntemansa teleala on jo mennyttä, mutta teleala jatkunee langattoman tai muun vielä kuviteltavissa olemattoman teknologian kautta. Viranomaisverkko pysynee vielä mobiiliteknologian ulkopuolella, mutta tavallisemmat asiakkaat kuten yritykset ovat siirtymässä verkkopalvelimien ja IP-osoitteellisten puhelimien käyttäjiksi. Synkimmillään telealaa kuvattiin ”kalutuksi luuksi” ja ”kuolleeksi alaksi”, mutta positiivisempien näkemysten mukaan telealalla olisi jatkuvuutta sekä uuden että yhä käytössä olevan tekniikan parissa, vaikka työt saattaisivat vähentyä tulevaisuudessa.

Haastateltavat olivat huolissaan työssäolevien teleasentajien jaksamisesta ja tulevista teleasentajista, joiden työnantajana tulisi luultavasti olemaan vuokratyöfirmat ja operaattoreiden ulkopuoliset urakoitsijat. Eeliksen mukaan työmäärät esimerkiksi suunnittelutyön osalta ovat kestäättömät, mikäli yhden ihmisen oletetaan huolehtivan kokonaisen läänin televerkon suunnittelusta. Hän arvioi televerkkojen rakentamisen siirtyvän, ellei jo siirtyneen, avaimet käteen -periaatteella toimiviksi kokonaispaketeiksi, joissa operaattori huolehtii suunnittelusta ja asennustyöt siirretään urakoitsijoille. (Haastattelu 3.6.2013.) Tietojen siirtäminen yhä enemmän pelkästään internettiin ja verkkopalvelimille epäilytti Väinöä, sillä sähkökatkoksen tullessa pysähdys olisi kova. Esimerkkinä hän kertoi eräällä paikkakunnalla tapahtuneesta onnettomuudesta, jossa riippuliitimen lentäjä oli osunut lennollaan sähköjohtoon. Sähkökatkoksen seurauksena oli, että jopa täkäläisen viinakaupan

ovella oli sadan metrin pituinen jono, kun kassa ei toiminut. (Haastattelu 27.2.2013.)

3.3. Kokemukset ja näkemykset

Esittelen tässä luvussa haastateltavieni kokemuksia ja näkemyksiä heidän työstään. Ensimmäiseksi käyn läpi informanttieni mielipiteitä työnsä miellyttävimmiksi ja ikävimmiksi koetuista puolista. Tämän avulla selvitän mitä he pitävät työssään mielekkyyttä ja motivaatiota tuovina piirteinä, ja mitkä puolestaan olivat heidän kokemuksiansa mukaan näitä heikentäviä seikkoja. Näiden lisäksi käsittelen myös Saaren haastateltujen tunteja ennen liikelaitosuudistusta, Kortteisen ja omien haastateltavieni eroja työstä puhumisen ja teknologian suhteen sekä informanttieni luontosuhdetta.

Teleasentajan työn miellyttävimmät piirteet

Kysyessäni haastateltaviltani heidän miellyttävimpiä kokemuksiaan teleasentajan työstä yleisin vastaus oli vapaus. Työn vapaus ja itsenäisyys olivat erityisesti Ilkan ja Väinön mielestä parhaimpia puolia teleasentajan työssä (haastattelu 27.2.2013; haastattelu 23.6.2013). Ilkka kuvaili vapaudella esimerkiksi vapautta laatia itsenäisesti aikataulu asiakkaan tilaaman projektin valmistukseen: tällä tavoin hän pystyi antamaan itselleen tarpeeksi väljän aikataulun työn tekemiseen, jotta muun muassa työtä mahdollisesti keskeyttävät kiiretapaukset ja muut työt eivät viivästyttäisi kyseisen työtehtävän valmistumista. Ilkan mainitsemaan vapauteen kuului myös se, ettei kukaan ollut ”selän takana katsomassa”, vaan työt sai ”pienten reunaehtojen” mukaan tehdä haluamassaan ajassa ja järjestyksessä. (Haastattelu 23.6.2013)

Itsensä haastaminen osaamisen ja oppimisen saralla koettiin myös yhdeksi työn hyväksi puoleksi. Esimerkiksi Visa sanoi nauttivansa opiskelusta positiivisena haasteena, jonka palkintona oli oman osaamisen todentaminen ja suoriutumisensa näkeminen (haastattelu 14.6.2012). Samoista syistä työtehtäviä ja niiden monipuolisuutta pidettiin mielenkiintoisina ja työn mukavina puolina. Janne puolestaan harmitteli, ettei ollut osannut nauttia aikanaan työn ennustettavuudesta: keskuksia rakentaessa seuraavan päivän työ ja työmaa olivat etukäteen tiedossa, sillä työt jatkuivat saman projektin parissa (KSMA CD 12/05/03). Ilkka kertoi, että raskaimpina päivinä asennustyömaalla pystyi palautumaan uupumuksesta, kun siellä sai edetä työtehtävän parissa oman aikataulun mukaisesti (haastattelu 23.6.2013).

Muina teleasentajan työn hyvinä piirteinä edellämäinittujen asioiden sekä palkan ja Posti- ja telelaitoksen aikaisten pitkien lomien lisäksi mainittiin kollegat ja hyvä työilmapiiri varsinkin uran alussa. Myös ihmisten parissa työskenteleminen ja välittömästi saatu positiivinen asiakaspalaute olivat muun muassa Visan ja Kyöstin mukaan miellyttäviä puolia työssä (KSMA CD 12/05/02; haastattelu 14.6.2012).

Teleasentajan työn ikävimmät piirteet

Haastateltavien mukaan työn selkeästi ikävimmäksi koettu piirre vuosien myötä oli työn kiireellistyminen ja siitä seuraavat työpaineet ja stressi. Työntekijöiden vähentämisen ja työalueen laajenemisen myötä työt kasautuivat pienemmän ryhmän tehtäväksi, ja kiireisimpien tehtävien ja hätätehtävien valmistumisen varmistamiseksi otettiin käyttöön päivystykset ja vasteajat. Työtehtävästä toiseen kesken edellisen poukkoilu harmitti haastateltavia, sillä aiempaan ihanteena oli, että työt tehtäisiin kerralla kunnolla valmiiksi. Esimerkiksi Niilo ja Janne kuvailivat työn muuttuneen keskeytysten ja vasteaikojen vuoksi levottomammaksi (KSMA CD 12/05/03). Eelis puolestaan kertoi työpaineidensa lisääntyneen suorastaan tuhatkertaisesti aloitusvuosiinsa verrattuna ja kokeneensa itse huonoa omatuntoa siitä, ettei työajan puitteissa ehtinyt saada enää kaikkia töitään tehdyksi, sillä työmäärä oli valtava. Kokeillessaan puolen vuoden ajan etätöitä Eelis tunsii olevansa kaiken valveillaolonsa ajan olevansa kotona ollessaan töissä, sillä hän ei tunnollisena ihmisenä pystynyt irroittautumaan keskeneräisten töiden parista vapaa-ajan viettoon, kun ”työmaa” oli kodin kanssa samassa tilassa. (Haastattelu 3.6.2013.)

Visan mukaan työtahdin muutos kiireellisempään suuntaan näkyi etenkin asiakassuhteissa. Aiemmin asiakkaiden luona aikaa käytettiin enemmän, heille myytiin suoraan työautosta uusia puhelimia esimerkiksi salamaniskusta vaurioituneiden tilalle, ja heidän kanssaan saatettiin juoda myös kahvit. Nykyään työtahti on niin kiireistä, että asiakasta ehtii hädin tuskin tervehtiä. (Haastattelu 14.6.2012.) Ilkka kertoi, että myös itse asiakkaat patistavat nopeampaan työntekoon: siirryttäessä operaattorille maksettavista kuukausivuokrista työntekijöille korvattaviin kilometri- ja päivärahoihin asiakkaat toivoivat ja olettivat, että teleasentajat tekisivät työnsä hetkessä (haastattelu 23.6.2013).

Alati laajentuvat työalueet aiheuttivat myös päänvaivaa. Esimerkiksi Eelis kertoi, että hänen

rovaniemeläisen pomonsa työalue ulottui Virtain rajalta Utsjoelle saakka. Hän toimi pomonsa tuuraajana viiden viikon mittaisen kesäloman ajan ja koki alueen hallitsemisen mahdottomaksi tehtäväksi. Tuona aikana liikenneministeriöstä oli tehty selvityspyyntö Severtijärven matkapuhelinliikenteen parantamisesta, ja Eeliksen täytyi ensiksi selvittää, missä Severtijärvi ylipäättään sijaitisi. Selvitys saatiin tehtyä, mutta työalue tuntui silti turhan suurelta yhden ihmisen valvottavaksi. (Haastattelu 3.6.2013.) Laajat työalueet merkitsivät myös pitkiä työmatkoja, jotka esimerkiksi Ilkka, Väinö ja Visa mainitsivat yhdeksi työn rasittavaksi piirteeksi (Haastattelu 14.6.2012; haastattelu 27.2.2013; haastattelu 23.6.2013).

Suurimmalle osalle haastateltavista kollegat olivat yksi työn parhaimmista puolista, mutta välillä he olivat myös yksi työn pahimmista piirteistä. Esimerkiksi töiden tekemisestä laistaneet ja 1990-luvun muutoksia hyväksikäyttäneet kollegat harmittivat Eelistä ja Väinöä (haastattelu 27.2.2013; haastattelu 3.6.2013), ja Janne ja Niilo puolestaan muistelivat joidenkin työkavereiden alkaneen käyttäytyä ylimielisesti osaamisensa suhteen 1990-luvun alussa (KSMA CD 12/05/03). Työkavereiden kohtalot myös jäivät ikävänä muistona mieleen: esimerkiksi Visa menetti työparinsa irtisanomisen vuoksi (haastattelu 14.6.2012), ja 1990-luvun saneerausten yhteydessä pelkästään Alavuden työyhteisössä tapahtui Jannen ja Niilon mukaan kolme tai neljä itsemurhaa (KSMA CD 12/05/03). Vastuu työkavereiden siirrosta pahamaineiseen urakointiyksikköön¹⁰ painoi Eeliksen mieltä varsinkin vuonna 1992 (haastattelu 3.6.2013). Ilkalla puolestaan oli ongelmana häntä lomalla tuuraavan kollegan puute: hänellä on muiden tavoin ollut työuransa aikana muutama työpari, mutta esimerkiksi viimeisin työpari ei suostunut opettelemaan vaihteiden asennuksesta tai huoltamisesta mitään, vaan keskittyi enemmän kaapelien pariin. Kaikki vaihteisiin liittyvä työ jäi Ilkan vastuulle, minkä vuoksi hän joutui keskeyttämään lomiaan kiireellisten työtehtävien takia. (Haastattelu 23.6.2013.)

1980-luvun muutoksista alkaen myös huoli oman työpaikan pysyvyydestä on tullut työn ikäväksi piirteeksi. Vielä 1970-luvulla työpaikan saattoi olettaa pysyvän eläkeikään saakka, mutta 1980-luvulla automatisointiurakan päätyttyä ja 1990-luvun organisaatiomuutoksen saneerauksissa työpaikan tulevaisuus alkoi näyttää epävarmemmalta.

10 Telen saneerauskäytäntö, jossa hakukierroksen jälkeen ilman työtehtävää jääneitä työntekijöitä pidettiin varatyövoimana esim. urakointitöitä varten, vaikkei urakatöitä ollut tiedossa. Työntekijät tulivat tällöin työpaikalleen ja viettivät siellä työpäivänsä tekemättä mitään. Tarkoituksena oli saada ylimääräiset työntekijät irtisanoutumaan vapaaehtoisesti. Ks. s. 31-32.

Teletutkimuskeskuksen työntekijöiden näkemykset työstään ennen liikelaitosuudistusta

Saari esitteli tutkimuksessaan informanttiansa mainitsemia tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden syitä Teletutkimuskeskuksessa työskentelyä kohtaan. Yleisimpiä vastauksia työhön liittyvän tyytyväisyyden syiksi ennen liikelaitosuudistusta olivat hyvä ilmapiiri, mukavat työtoverit, työn joustavuus ja vapaus, työn rentous ja työsuhteen varmuus. Näiden lisäksi miellyttävinä piirteinä mainittiin myös työn mielekkyys, pitkät lomat, työn itsenäisyys, hyvät koulutusmahdollisuudet, tittleiden käyttämättömyys ja kohtuullinen palkka. (Saari 1989, 88.) Suurimmaksi osaksi Saaren haastateltavien ja informanttien vastaukset työn mukavista puolista ovat samansuuntaisia, vaikka esimerkiksi työsuhteen varmuuteen ei kukaan haastateltavistani enää luottanut, eikä yksikään heistä kuvaillut viimeisintä työtään rennoksi. Molempien ryhmien kannalta työn sosiaaliset puolet ja vapaus olivat tärkeitä arvoja.

Sen sijaan Saaren ja omien haastateltavien näkemykset työssä tyytymättömyyttä aiheuttavista piirteistä erosivat selvästi toisistaan. Saaren informantit mainitsivat haastatteluissaan työnsä kielteisiksi piirteiksi byrokraattisuuden, työn puutteen, huonon palkan ja ikävät työtilat (Saari 1989, 88). Huomattavin ero oman ja Saaren haastattelutulosten välillä tässä aiheessa on kiireen, työmäärän ja -paineiden poissaolo Saaren haastateltavien vastauksista, kun omien haastateltavien mielestä ne olivat ikävimpiä puolia. Saaren informantit kuvailivat työssään olevan vilkkaimmillaan tasaisesti kiirettä, eikä kukaan heistä esimerkiksi korostanut työn kiireisyyttä (Saari 1989, 100).

Posti- ja telelaitoksen liikelaitosuudistuksen vaikutus teleasentajan työn luonteen muuttumiseen selittää myös Saaren ja omien haastateltujen kokemuserot työnsä ikävimmistä piirteistä. Saaren toteuttamien haastatteluiden aikaan organisaatiomuutos oli vasta tulossa, ja Teletutkimuskeskus sai Posti- ja telelaitoksen osana osansa valtion myöntämästä budjetista toiminnalleen. Varmasta rahoituksesta johtuen Teletutkimuskeskuksen tuonaikainen toiminta ja tavoitteet eivät olleet yhtä tuottavuushakuisia kuin mitä PTL-Telen ja sen seuraajien toiminta on ollut liikelaitosuudistuksen jälkeen, sillä Teletutkimuskeskuksella ei ollut yhtä pakottavaa tarvetta hankkia pääomaa. Organisaatiomuutosta edeltänyt tilanne on Saaren haastattelutulosten perusteella myönteiseltä vaikuttava, sillä Teletutkimuskeskuksessa työnteon myönteisiä piirteitä mainittiin moninkertaisesti enemmän kielteisiin verrattuna: mainintoja työn mieleisistä piirteistä kertyi yhteensä 26 kappaletta, kun kielteisiä puolia kuvailtiin yhteensä vain seitsemän kertaa (Saari 1989, 88).

Saaren haastatteluiden aikaan liikelaitosuudistuksen valmistelut olivat kuitenkin käynnissä, mikä

näkyi informanttien työssä laboratorio- ja työryhmämuutoksina sekä yleisenä epävarmuutena. Epävarmuus työnsä jatkumisen ja tulevaisuuden suhteen aiheutti Saaren informanteissa enimmäkseen kielteisen kannan koko organisaatiouudistusta kohtaan: haastateltavien mielipiteistä organisaatiomuutoksesta 16 kappaletta olivat kielteisiä, kun muutokseen liittyvistä myönteisistä asioista oli vain kahdeksan mainintaa. Kielteisistä maininnoista puolestaan yhdeksän kappaletta ilmaisivat epävarmuutta työn tulevaisuuden osalta, eli yli puolet kielteisistä kannanotoista johtuivat epätietoisuudesta muutoksen tulevasta seurauksista. Epävarmuuden lisäksi muutoksen kielteisinä piirteinä haastateltujen mukaan olivat esimerkiksi työpaikkojen vähentyminen, oman ammatin tarpeen väheneminen, muutoksen hitaus, tuen ja vaikutusmahdollisuuksien puute sekä työilmapiirin heikentyminen. Muutoksen positiivisina piirteinä haastatellut pitivät muun muassa työn tulosten paranemista, jäykästä systeemistä eroonpääsyä, toiminnan tarkistamista ja työryhmien välisen yhteistyön paranemista. (Saari 1989, 110–111).

Saaren haastatteluiden aikaan hänen haastateltavista suurimmalla osalla työt olivat säilyneet toistaiseksi samanlaisina, mutta kuudella työt olivat ehtineet muuttua ennen organisaatiomuutosta. Kahdella heistä työnkuva oli selkeytynyt tai laajentunut, ja neljällä työt olivat vähentyneet. Saaren haastateltujen mukaan teleasentajan työstä oli heidän työssälönsä aikana tullut laajempaa, ajattelutyötä vaativampaa, itsenäisempää ja yhteistoiminnallisempaa. Työssälön aikana teknologian kehitys ja siihen sopeutuminen olivat haastatelluista suurimman osan mielestä muuttaneet työtä vaikeammaksi, mutta neljän mielestä esimerkiksi mittauslaitteiden kehittyminen oli helpottanut heidän työtään. Kuusi haastateltua arveli työn muuttuvan tulevaisuudessa helpommaksi tekniikan kehittymisen vuoksi, ja heistä kaksi arvioi työn ensin vaikeutuvan uuden teknologian opettelijakson aikana. Organisaatiomuutos nähtiin uhkaavana ja teknologian kehitys auttavana vaikka oman oppimisen kanalta vaivalloisena asiana (Saari 1989, 112–116). Teknologian kehittymisen vaikutuksesta omaan työhön Saaren haastateltujen näkemykset ovat samansuuntaisia omien haastateltavien näkemysten kanssa, vaikka omien haastateltujen näkemys työn itsensä tulevaisuuden osalta olivat synkemmät.

Teleasentajat ja luonto

Vaikka suurin osa teleasentajien työstä tapahtuu nykyään sisätilojen suojissa, on luonto-olosuhteilla ollut varsinkin aikaisemmin vaikutuksensa heidän työhönsä. Esimerkiksi Väinö ja Eelis kuvailivat, kuinka heidän piti talvisin pahimpien pakkasten aikaan käydä korjaamassa ja teippaamassa

puhelinlinjoja sekä puhdistamassa näitä jäätä ja lumesta, etteivät ne kuormittuisi ja katkeilisi. Pahimmillaan lunta oli vyötäröön saakka, pakkasta 40 astetta ja matkaa junaradan vierestä 10 kilometriä. Väinö kertoi, että koska hänen tuolloin käyttämässään autossa ei ollut lämmityslaitteistoa, hänen täytyi kiirehtiä melkoisesti, että hän pääsisi lähtemään samalla autolla takaisin. Hänen lisähaasteina tuossa tehtävässä olivat vielä auraamattomat tiet sekä se, että vasta 1960-luvun puolivälissä tulivat ensimmäiset talvirenkaat, hänen muistikuviansa mukaan Hakkapeliitta-merkkiset. Eeliksellä puolestaan oli käytössään moottorikelkka, mutta sekin saattoi välillä jäädä hankeen kiinni kesken linjojen korjaustöiden. (Haastattelu 27.2.2013; haastattelu 3.6.2013.)

Nykyään teleasentajien suurimpana luontouhkana on ukkosmyrskyt. Esimerkiksi Janne ja Niilo kertoivat seuranneensa aiemmin hyvin tarkasti kesäisin säätä ja tummia pilviä, sillä niiden perusteella pystyi päättelemään sen, missä päin seuraavat työt olisivat. Tummiin pilvien tulkitseminen näkyi myös isäni arjessa: varsinkin päivystyksen aikana sään tarkkaileminen oli tärkeää, sillä viankorjauksiin täytyi lähteä heti ilmoituksen tullessa, ja säästä saattoi nähdä, kuinka pian seuraava työtehtävä saattaisi tulla. (KSMA CD 12/05/03.) Eelis esimerkiksi kertoi, että pahimpien ukkoskausien aikaan työpäivä saattoi helposti venyä niin, että kotiin pääsi vasta puolenyön jälkeen, ja töihin piti palata takaisin jo seitsemäksi aamulla (haastattelu 3.6.2013). Haastatteluhetken tehtävissään Jannen, Niilon ja Eeloksen ei tarvitse enää seurata ukkostilannetta töiden osalta, mutta Ilkka kertoi, että digitaalisia vaihteita edeltänyt reletekniikka kesti näitä paremmin ukkosia (haastattelu 23.6.2013).

Muutamalle haastatellulle luonto on aiheuttamistaan rasitteistaan huolimatta tärkeä vapaa-ajan harraste. Eelis kertoi ulkotöiden olleen työssään mukavimpia tehtäviä, ja hänen luontosuhteensa näkyy hyvin hänen harrastustoiminnassaan kalastuksen, metsästyksen ja puunhoidon parissa (haastattelu 3.6.2013). Niilo harrastaa myös puutöitä, ja Janne puolestaan metsästystä ja kalastusta (KSMA CD 12/05/03). Väinö myös on harrastanut kalastusta, lenkkeilyä ja marjastusta (haastattelu 27.2.2013). Muiden haastateltavien vapaa-ajan harrasteena on puolestaan urheilu, ja esimerkiksi Kyösti on ollut mukana PTA:ssa eli Posti- ja telelaitoksen omassa urheiluammuntaseurassa Posti- ja teleampujissa tämän päättymiseen vuonna 2011 saakka (KSMA CD 12/05/02). Harrastuksien joukossa on muun muassa myös soittoharrastusta ja vapaapalokunnassa toimimista.

Miten työstä puhutaan?

Matti Kortteisen tutkimuksessa miespuolisten informanttien omaelämäkerrat olivat selviytymiskertomuksia, joissa toistuvana teemana oli henkilökohtaisen kunnian säilyminen. Kunnia ja selviytyminen näkyivät Kortteisen tutkittavien kerronnassa iästä huolimatta: sota-ajan kokeneille sukupolville sodasta ja sen jälkeisestä ajasta selviytyminen ja pärjääminen olivat kunnias asioita, ja nuoremmille sukupolville oli tärkeää säilyttää kunniansa vähättelystä ja alemmuudentunnosta huolimatta. Kunnia ja selviytymisen eetos olivat heille niin tärkeitä asioita, että niiden eteen vaarannettiin terveys. (Kortteinen 1992, 42–62; 73–109; 123–131). En havainnut omien haastateltavieni kerronnasta vastaavanlaista kunnian tai selviytymisen korostamista, vaikka he iältään olivat Kortteisen haastateltujen kanssa samoissa ikäluokissa. Vaikka he sanoivat työnsä olevan tai olleen raskasta, he eivät ilmaisseet sitä yhtä voimakkaasti kuin mitä Kortteisen haastateltavat olivat sanoneet. Haastateltavista myös he jotka eniten kritisoivat organisaatiomuutosten järjestelyitä ja telealan töiden senhetkistä tilannetta, sanoivat kuitenkin, että jos he olisivat kokeneet työnsä aivan hirveäksi, olisivat he lähteneet jo aikoja sitten muihin tehtäviin. Vaikka telealan muutokset eivät olleet informanttien mielestä aina miellyttäviä, kukaan heistä ei ilmaissut katuvansa teleasentajaksi ryhtymistä.

Kortteisen ja omien haastateltavieni kerronnan erilaisuuden taustalla on monia tekijöitä. Haastateltavani ovat enimmäkseen Kortteisen haastatteleminen nuorempien koneistajien kanssa samassa ikäluokassa, mutta he ovat haastatteluhetkellä olleet vanhempia kuin Kortteisen haastatellut. Informanteillani on myös takanaan monen vuosikymmenen pituinen työura. Heillä ei ollut nuoriin koneistajiin verrattuna yhtä uhmakasta ja alemmuudentuntoista asennetta työtään ja työnantajiaan kohtaan, vaan pyrkivät enemmän edesauttamaan näiden sujumista esimerkiksi jättämällä ylitöitä kirjaamatta, tekemällä paperitöitä viikonloppuna ja kouluttautumalla työajan ulkopuolella. Iän lisäksi työnkuvan erilaisuus selittää asenne-eroja. Koneistajien tuli hallita käyttämänsä kone ja sen ohjelmat. Kone sijaitsi kiinteässä ja pysyvässä paikassa ja työtehtävät olivat välillä itseään toistavia, joten koneistajien oli ammattitaidosta huolimatta helppoa turhautua työhönsä. Teleasentajan työ on koneistajien työhön verrattuna liikkuvampaa, vaihtelevampaa ja monipuolisempaa, joten heidän mielenkiintonsa työtään kohtaan säilyi paremmin.

Teknologian muutokseen suhtautuminen

Teknologian kehittyminen on helpottanut esimerkiksi fyysisesti raskaiden työprosessien tekoa, viestintää ja tiedonkäsittelyä, mutta sen seurauksena on ollut myös ihmisvoimin tehtävän työn ja työpaikkojen vähentyminen. Esimerkiksi tämänhetkisessä tehdastyössä suuri osa tuotantoprosessista on koneiden ja automaation valmistamaa. Tätä muutosta vastaan on protestoitu teollistumisen alusta alkaen: esimerkiksi 1700-luvun lopulla Isossa-Britanniassa työntekijät rikkoivat koneita turvatakseen työnsä jatkuvuuden. (Hannikainen 2010, 78.) Etnologi Anders Björklundin tutkimuksen mukaan satamatyöntekijät puolestaan 1800-1900-lukujen vaihteessa vastustivat satamatyön koneellistumista monilla keinoilla. He muun muassa tekivät työt tarkoituksellisesti niin hitaasti, ettei koneiden tuottamaa hyötyä olisi voinut havaita. Satamatyöntekijät myös jättivät epäkunnossa olevat koneet korjaamatta ja pyrkivät pitämään työryhmien koot samanlaisena kuin mitä ne olivat ennen koneiden tuloa. Vastustuksesta huolimatta koneet yleistyivät satamatyössä ja työntekijöiden määrä pieneni. (Björklund 1984, 84–87; 189.)

Kortteisen 1984-1992-luvuilla tehdyn tutkimuksen informanttien eli koneistajien ja pankkitoimihenkilöiden suhtautuminen työssä käytettävän teknologian muuttumiseen erosivat toisistaan. Kortteisen mukaan tekniikan kehitys ei ollut pankkitoimihenkilöille samanlainen uhka kuin koneistajille, sillä he pitivät työnsä pääsisältönä asiakaspalvelua. Uudempi teknologia helpotti heidän perustyötään eikä tuolloin toiminut heidän syrjäyttäjänä. Tilanne oli toisenlainen koneistajien työssä, sillä uuden ohjelmoitavan teknologian myötä koneen ohjauksessa ja hallinnassa oli vähemmän itsesäätelyn varaa. Koneistajille itsesäätely, eli oman työpisteen ja koneen käytön osaaminen niin hyvin että työt saattoi tehdä oman aikataulun ja mielen mukaisesti, oli heille työn antoisin piirre. Uuden teknologian vaikutukset pyrittiin kiertämään käyttämällä koneessa omia ohjelmia. (Kortteinen 1992, 198–199).

Teleasentajien työssä teknologia on ollut aina tärkeässä osassa, ja työssä on täytynyt osata useiden erilaisten laitteiden ja järjestelmien käyttöä. Tästä johtuen haastateltavani eivät kertoneet mitään esimerkkejä siitä, että olisivat vastustaneet uuden teknologian käyttöönottoa. Haastateltujen mielestä tekniikan kehittymisen nopeus purkubumeinen ja asiakaskäyttöön tarkoitettujen järjestelmien ominaisuuksien lukumäärä verrattuna asiakkaalle tarpeellisiin ominaisuuksiin olivat kyseenalaisia, mutta sen enempää he eivät harmitelleet teknologian kehitystä tekniikan itsensä kannalta. Parhaimmillaan teleasentajat pystyivät vaikuttamaan itse siihen, mitä tekniikkaa töissä

käytettiin: esimerkiksi Ilkka kertoi, että hänen työalueellaan Kauhajoella oli käytössä LM Ericssonin ja Nokian vaihteita, kun puolestaan isäni alueella suosittiin Siemensin vaihteita (haastattelu 23.6.2013). Teknologian kehityskulku vei myös teleasentajilta työpaikkoja, mutta he eivät syyttäneet siitä teknologiaa, vaan edesauttoivat teknologian kehitystä työllään.

4. Johtopäätökset ja päätäntö

Teleasentajan työ 2010-luvulla on monin tavoin erilaista verrattuna 1970-luvun työhön. Teleasentajan työ on muuttunut niin sisällöltään kuin ulkoisilta puitteiltaan, mutta suurimpina vaikuttimina työn muutokseen ovat olleet teknologinen kehitys ja yleisen talouspolitiikan muuttuminen uusliberalistiseen suuntaan 1980-luvun jälkeen.

Teknologiaan itseensä ja sen kehittymiseen informantit suhtautuivat myönteisesti, vaikka esimerkiksi järjestelmien ominaisuuksien määrä suhteutettuna asiakkaiden tarpeisiin vaikutti kyseenalaiselta, ja kehityksen mukana pysymisessä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkiminen ja ylläpitäminen ovat olleet oma haasteensa. Teknologinen kehitys on ollut haastateltujen mielestä odottamattoman nopeaa ja siihen sopeutuminen on ollut välillä hankalaa. Teknologian kehittymisen ja organisaatiomuutosten myötä teleasentajien määrä on vähentynyt, mutta haastatellut suhtautuivat yleensä näihin saneerauksiin ikävänä mutta luonnollisena tai väistämättömänä tapahtumana. Saneerausten sijaan niiden toteutustavat saivat haastatelluilta kritiikkiä osakseen, koska niitä pidettiin nöyryyttävinä ja rajuina. Saneeraukset piti alkuperäisen suunnitelman mukaan hoitaa ”luonnollisen poistuman” kautta eli esimerkiksi iäkkäämmän työväen eläköitymisellä, mutta automatisointiurakan viivästyminen, tekniikan kehittymisen nopeus ja kaukopuhelinliikenteen vapautuminen kilpailulle muuttivat suunnitelmia.

Työorganisaation muuttuminen vuosibudjetilla rahoitetusta valtionlaitoksesta tulostavoitteiseksi valtionyhtiöksi ja sen jälkeen omiksi yhtiöikseen edesauttoi työpaineiden ja -kiireen kasvua. 1970-luvun teleasentajaan verrattuna 2010-luvun teleasentajan työ on itsenäisempää, mutta myös kiireellisempää, työalueeltaan ja -kvaltaan laajempaa, työtehtävien suhteen hektisempää ja enemmän ohjelmointityötä sisältävää. Informanttieni mukaan teleasentajan työn kielteisinä puolina olivat laajentuneet työalueet, asiakassuhteiden muuttuminen, epävarmuus työpaikan pysyvyydestä ja huonosti käyttäytyneet tai karumman kohtalon kokeneet työkaverit, mutta ikävimpinä piirteinä olivat työn kiireellistyminen, työpaineet ja -määrä. Työnsä miellyttävimpinä puolina haastatellut pitivät vapautta ja itsenäisyyttä, mutta niiden lisäksi hyvien piirteiden joukossa olivat monipuoliset työtehtävät, itsensä haastaminen, työkaverit, hyvä työilmapiiri sekä asiakastyöskentely ja heiltä saatu palaute.

Vaikka haastateltavani kuuluivat samaan ikäluokkaan kuin Kortteisen tutkimat nuoremmat koneistajat, eivät heidän työelämätarinansa olleet samanlaisia selviytymis- ja pärjäämiskertomuksia,

vaan maltillisempia kuvauksia työstä. Haastateltujen haastatteluhetken ikäeron lisäksi työn eroavaisuudet koneistajien ja teleasentajien työssä selittävät osaltaan sen, miksi koneistajien kokemus työstään oli turhautuneempaa kuin haastattemieni teleasentajien, vaikka esimerkiksi koneistajien työn pysyvyys oli haastatteluhetkellä vakaalla pohjalla. Erilaiset haastattelijat tuottavat myös erilaisia haastatteluja: Kortteinen vietti paljon työ- ja vapaa-aikaa koneistajien kanssa ja oli heidän kanssaan samaa sukupuolta ja suunnilleen samaa ikäluokkaa, joten koneistajat lopulta avautuivat hänelle ronskisti työn kovuudesta. Itse olin lähempänä samaa ikäluokkaa haastateltavieni lasten kanssa, eri sukupuolen edustaja ja edesmenneen työkaverin tytär, joten minulle työn kovuudesta kerrottiin hillitymmällä tavalla.

Haastateltavieni kertoman perusteella on mahdollista saada melko yhtenäinen käsitys teleasentajien työn muutoksen vaiheista ja tavoista, vaikka täysin yhdenmukaista kuvausta siitä ei ole mahdollista saada. Tähän vaikuttaa jo pelkästään haastateltavieni työurien erilaisuudet: osa heistä on ollut haastatteluhetkellä yhä töissä, ja osa heistä on puolestaan ollut jo vuosia eläkkeellä. Osa haastateltavistani on kouluttautunut työhönsä ammattikoulun kautta, osa puolestaan vanhemman työkaverin tai työryhmän avulla käytännön kokemuksella. Myös haastateltavien persoonallisuuksilla on vaikutusta muistelmien erilaisuuteen, sillä osa heistä esimerkiksi arvosti enemmän työn itsenäisyyttä kuin sosiaalisuutta, ja toiset heistä olivat muita enemmän johtotehtävissä mukana. Toisaalta hermeneuttisen tiedon tavoitteena ei ole tuottaa toistettavissa olevaa eksaktia faktatietoa, vaan tuoda esille tutkimuskohteensa ajatuksia ja kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkielmani selvittää seitsemän teleasentajan kokemukset työstään ja sen muutosvaiheista, mutta teleasentajissa ja työssä ylipäättään riittää vielä runsaasti tutkittavaa. Esimerkiksi laajemmin toteutettu tutkimus teleasentajien työn muutoksesta voisi valaista paremmin sitä, kuinka mittavien organisaatiomuutosten toteutus sujui työntekijöiden näkökulmasta. Nuorempien sukupolvien teleasentajien työkokemukset puolestaan voisivat toimia vertailukohtana vanhempien teleasentajien työkokemuksille. Myös telealalla työskennelleiden naisten muistelmien tutkiminen toisi erilaista näkökulmaa telealan muutoksille.

Tahdon lopuksi kiittää tutkimukseeni osallistuneita peitenimettyjä informanttejani. Osoitan kiitokseni myös tutkimukseeni ohjaukseen osallistuneille, muille sitä kanssani pohtineille sekä erityisesti perheelleni. Tuen puutteesta en voi ketään syyttää.

5. Lähteet

5.1. Tutkimusaineistot

Neljä toistaiseksi arkistoimatonta haastattelua, ensimmäinen näistä on tehty 14.6.2012 (Visa), toinen 27.2.2013 (Väinö), kolmas 3.6.2013 (Eelis) ja neljäs 23.6.2013 (Ilkka).

Keski-Suomen muistiarkisto (KSMA)

Teleasentajien (entisten ja nykyisten) haastattelut heidän työnsä muutoksesta ja sen kokemuksista (KSMA CD 12/05). Haastattelijana Johanna Mylläri. Aineistot tallennettu digitaalisessa muodossa ja litteraatioina.

5.2. Lähteet

Ammattinetti 2015: *Tietoliikenneasentaja*. Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Haettu 27.10.2015 osoitteesta http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/539_ammatti.

Aro, Antti 2002: *Yritän vain hoitaa omaa tehtävääni. Työelämän muutokset ja hyvinvointi*. Helsinki: Edita.

Björklund, Anders 1984: *Hamnens arbetare. En etnologisk undersökning av sturiearbetet i Göteborg*. Stockholm: Nordiska museet.

Eskola, Jari & Suoranta, Juho 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) 2006: *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hannikainen, Matti 2010: *Lapionvarresta näyttöpäätteelle*. – Häggman, Kai & Markkola, Pirjo & Kuisma, Markku & Pulma, Panu (toim.) 2010: *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Helsinki: WSOY. 62–83.

Heinonen, Jari 2006: *Työläismies ahdingossa? Kolme miessukupolvea rakennemuutosten Suomessa*. Palmenia-sarja. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun historia ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Huurdeman, Anton A. 2003: *The Worldwide History of Telecommunications*. New York: Wiley.
Haettu 3.10.2016 osoitteesta <http://ieeexplore.ieee.org/xpl/bkabstractplus.jsp?reload=true&bkn=5236535>.

Hytönen, Kirsi-Maria 2014: *Ei elämäni lomia mahtunut. Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana*. Kultaneito XIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim.) 2005: *Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Itä-Suomen yliopisto 2016: *Karjalan tutkimuslaitos – Työn ja hyvinvoinnin tutkimus*. Haettu 1.4.2016 osoitteesta <http://www2.uef.fi/fi/tetu>.

Kalela, Jorma 2000: *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Kettunen, Niko & Paukku, Timo 2014: *Kännykkä. Lyhyt historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kielitoimiston sanakirja 2016: *Uusliberalismi*. Haettu 1.12.2016 osoitteesta <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>.

Kivinen, Kaj 1993: Viimeiset piiripäälliköt. – *Poimintoja teletoimen historiasta. Osa 5*. Helsinki: Tele. 30–38.

Kortteinen, Matti 1992: *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.

Kuisma, Markku 2010: *Yya-Suomesta Euroopan unioniin*. – Häggman, Kai & Markkola, Pirjo & Kuisma, Markku & Pulma, Panu (toim.) 2010: *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Helsinki: WSOY. 8–29.

Kuula, Arja 2006: *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Largest Companies 2016: *Suurimmat työnantajat yhteensä – Suomi. Toimialalla televiestintä*. Haettu 14.10.2016 osoitteesta <http://www.largestcompanies.fi/toplistat/suomi/suurimmat-tyonantajat/toimiala/televiestinta>.

Lehto, Anna-Maija 2007: *Työelämän laatu muutoksessa*. – Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (koonneet), *Työ murroksessa. Artikkelikokoelma*. Helsinki: Työterveyslaitos. 93–105.

Lukkonen, Tapio 1993: *Suuntana osakeyhtiö – Telen muutoskausi 1984-1993. – Poimintoja teletoimen historiasta. Osa 5*. Helsinki: Tele. 7–29.

Makkonen, Elina 2006: *Instituution suullinen historia*. – Fingerroos, Outi & Haanpää, Riikka & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 245–270.

Mustonen, Olli 2008: *TeliaSonera AB. – Puhelinosake*. Haettu 28.3.2012 osoitteesta http://puhelinosake.com/op_sonera.html.

Mylläri, Johanna 2012: *200-kiloisista kainalossa vietäviin. Teleasentajien työn muutos yhden sukupolven aikana*. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Nevalainen, Pasi 2014: *Virastosta liikeyritys. Posti ja telelaitoksen muutosprosessi 1930-1994*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Humanities 234. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nuorteva, Jussi (toim.) 2005: *Pääjohtajakunta. Valtion virastojen ja laitosten johto muuttuvassa valtionhallinnossa 1955–2005. Pääjohtajamartikkeli 1917–2005*. SKS:n toimituksia 1048. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Paaskoski, Leena 2008: *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Parikka, Raimo 1999: *Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 730. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Portelli, Alessandro 2004: *What makes oral history different*. – Perks, Robert & Thomson, Alistair (ed.), *The Oral History Reader*. London: Routledge. 63–74.

Pöysä, Jyrki 1997: *Jätkän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 669. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pöysä, Jyrki 2015: *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Räsänen, Petri 2015: *Uusliberalismi*. Haettu 1.12.2016 osoitteesta <http://filosofia.fi/node/7006>.

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna 2006: *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. 7.3.4 Teemoittelu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 29.11.2016 osoitteesta http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Saari, Eveliina 1989: *Teleasentajien käsityksiä työstään muuttuvassa organisaatiossa*. Kasvatustieteiden pro gradu –tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Santaharju, Teija 2016: *Telia Companyn tulios parani – keskittyy Pohjoismaihin ja Baltiaan*. Yle Uutiset 20.4.2016. Haettu 8.10.2016 osoitteesta <http://yle.fi/uutiset/3-8824270>.

Sharrock, Wes 2011: *The Project as an Organisational Environment for the Division of Labour* – Rouncefield, Mark & Tolmie, Peter 2011: *Ethnomethodology at Work. Directions in Ethnomethodology and Conversation Analysis*. Ashgate: England. 19–35.

Siltala, Juha 2007: *Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun*. Helsinki: Otava.

Smith, Vicky 2007: *Ethnographies of Work and the Work of Ethnographers*. – Atkinson, Paul & Delamont, Sara & Coffey, Amanda & Lofland, John & Lofland, Lyn (ed.), *Handbook of Ethnography*. London: Sage. 220–233.

Snellman, Hanna 1996: *Tukkilaisen tulo ja lähtö. Kansatieteellinen tutkimus Kemijoen metsä- ja uittotyöstä*. Scripta historica 0358-710X, 25. Oulu: Pohjoinen.

Stark, Eija 2015: *Työn kulttuurista palkkatyön yhteiskuntaan*. Elore 1/2015. Haettu 11.2.2016 osoitteesta <http://www.elore.fi/tyon-kulttuurista-palkkatyon-yhteiskuntaan/>.

Sullström, Heidi 2016: *TeliaSonera pudottaa Soneran pois nimestään*. Yle Uutiset 12.4.2016. Haettu 8.10.2016 osoitteesta <http://yle.fi/uutiset/3-8807004>.

Söderholm, Stig 1997: *Kartan piste vai moderni uusheimo?* – Viljanen, Anna Maria & Lahti, Minna (toim.), *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura. 107–115.

Taira, Teemu 2006: *Työkulttuurin arvomuutos työttömien kerronnassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Toimituksia 1097. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Takkula, Petteri 1993: *Poimintoja teletoimen historiasta: Osa 6, Elämäntyö telealalla*. Helsinki: Tele.

Talve, Ilmar 1963: *Suomalainen kansatiede. Tähänastista kehitystä ja tulevaisuuden tehtäviä*. – Ikola, Osmo (toim.), *Sananjalka 5. Suomen kielen seuran vuosikirja*. Turku: Suomen kielen seura. 107–147.

Tampereen yliopisto 2016: *Työelämän tutkimuskeskus – Work Research Centre (WCR)*. Haettu 1.4.2016 osoitteesta <http://www.uta.fi/yky/tutkimus/wrc/esittely.html>.

Tele 1993a: *Poimintoja teletoimen historiasta: Osa 5*. Helsinki: Tele.

Tele 1993b: *Poimintoja teletoimen historiasta: Osa 6, Elämäntyö telealalla*. Helsinki: Tele.

Tervo, Katja 2008: *Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemurrosten kolme sukupolvea*. SKS:n toimituksia 1177. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Toivola, Keijo & Tele 1992: *Poimintoja teletoimen historiasta: Osa 4, Kertomus Suomen matkaviestinnästä*. Helsinki: Tele, matkaviestinverkot.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Turpeinen, Oiva 1996a: *Yhdistämme. 200 vuotta historiaa – haasteena tulevaisuus Lennätinlaitoksesta Telecom Finland Oy:ksi. Osa 1*. Helsinki: Edita.

Turpeinen, Oiva 1996b: *Yhdistämme. 200 vuotta historiaa – haasteena tulevaisuus Lennätinlaitoksesta Telecom Finland Oy:ksi. Osa 2*. Helsinki: Edita.

Turun yliopisto 2016: *Turun työtieteiden keskus*. Haettu 1.4.2016 osoitteesta <http://www.utu.fi/fi/yksikot/tcls/Sivut/home.aspx>.

Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2016: *Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura – The Finnish Society for Labour History*. Haettu 1.4.2016 osoitteesta <http://www.thpts.fi/>.

Ukkonen, Taina 2000: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. SKS:n Toimituksia 797. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ukkonen, Taina 2006: *Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa*. – Fingerroos, Outi & Haanpää, Riikka & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 175–198.

Viita, Ossi 2006: *Heikkoa virtaa, vahvaa järjestötoimintaa. Puhelinasennuksista tietoliikenne- ja informaatiotekniikkaan. Sähköalojen Ammattiliiton osaston 39:n 50 vuotta 1956-2006*. Helsinki: Tietoliikenne ja informaatiotekniikka os. 039.

Vilkuna, Kustaa & Mäkinen, Eino 1943: *Isien työ. 1: Veden ja maan vilja*. Helsinki: Otava.

Vuorikoski, Salla & Sidea, Emanuel 2016: *Suuri seikkailu diktaattorin tyttären kanssa*. Yle Uutiset. 17.4.2016. Haettu 22.4.2016 osoitteesta http://yle.fi/uutiset/satoja_miljoonia_diktaattorin_tyttarelle__ruotsalaiset_syyttavat_suomalaisia_teliasneran_sotkuista/8805265.

Wilenius, Reijo 1981: *Ihminen ja työ. Esitutkimus*. Jyväskylä: Gummerus.

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä 2016: *Teletori Oy*. Haettu 17.10.2016 osoitteesta <https://tietopalvelu.ytj.fi/yritystiedot.aspx?yavain=704164&tarkiste=BAD72E5B516CDFF2B695C6D567F79A864F1C1FFD>.

6. Liitteet

Liite 1: Ensimmäinen teemahaastattelun runko [mallina Reijo Wileniuksen (Wilenius 1981, 132–134) haastattelurunko]. Käytetty Niilon ja Kyöstin haastatteluissa.

Henkilötiedot

- Nimi
- Ikä
- Perhesuhteet
- Koulutus
- Työpaikka ja nykyinen työnimitys / Vastaavat ennen eläkkeelle jäämistä
- Työhistoria

Työn muutos

- Työn toimenkuvan ja työtehtävien muutos (itsenäisemmästä työstä yhä enemmän asiakaspalvelutyön suuntaan?)
- Työvälineiden ja tekniikan muutos
- Työn raskauden / keveyden muutos
- Työn henkisen vaativuuden / helppouden muutos
- Työn vaihtelevuuden muutos
- Työn sosiaalisuuden muutos
- Työn itsenäisyyden / ohjeellisuuden muutos
- Työn turvallisuuden / vaarallisuuden muutos

Työpaikkasuhteiden muutos

- Suhde työtovereihin
- Suhde työnjohtoon ja -antajaan
- Suhde alaisiin ja uusiin työntekijöihin
- Työpaikan pysyvyyden varmuus / epävarmuus
- Etenemismahdollisuudet

Kokemukset työstä

- Työn viihdyttävyyys, miellyttävyyys, tyydyttävyyys, mielekkyys
 - Ovatko muuttuneet ajan myötä, ja millaiseen suuntaan?
- Työn kiinnostavuus / yhdentekevyys
- Työn vaikutus vapaa-aikaan
 - Esimerkiksi vapaaehtoinen koulutus?
 - Harrastaako työhön liittyviä asioita kuten tietotekniikkaa, vai aivan päinvastaisia asioita?
- Näkemykset työn tulevaisuudesta

Liite 2: Päivitetty teemahaastattelurunko. Käytetty Niilon, Jannen, Visan, Väinön, Eeliksen ja Ilkan haastatteluissa:

Henkilötiedot

- Nimi
- Syntymävuosi
- Pehesuhteet
- Koulutus
- Nykyinen / viimeisin ammattinimike
- Työhistoria
- (Oletko seurannut telealan tapahtumia poisjäämisesi jälkeen?)
- Missä vaiheessa tutustuit Erkki Mylläriin?

Työstä ja sen muuttumisesta

- Miksi ryhdyit telealalle? (Millaisia odotuksia tuolloin oli?)
- Millainen koulutus tälle alalle oli? (Millaista suhtautuminen oppipoikiin oli?)
- Millaista työ oli alkuaikoina?
 - Työtehtävät
 - Työvälineet ja tekniikka
 - Ilmapiiri työssä
 - Työtoverit
 - Työnjohtajat
- Miten ja milloin työ alkoi muuttua?
 - Työtehtävien muutos ja lisääntyminen, työn vaihtelevuuden muutos (kuinka paljon tähän valmennettiin?)
 - Tekniikan kehittyminen ja sen vaikutus työhön (esim. keventävästi?) (kuinka paljon tähän valmennettiin?)
 - Työilmapiirin muutos (kiireellisyys?)
 - Työn sosiaalisuuden muutos (työporukat pienenevät, tilalle asiakkaiden tapaamisia?)
 - Työnjohdon muuttuminen (enemmän itsenäisemmäksi työksi?)
 - (Kuinka erilaista työ oli loppuvaiheessa verrattuna alkutilanteeseen?)
- 90-luvun tapahtumat (työn uudelleenhaut, irtisanomiset, itsemurhat?)
 - Miksi näitä muutoksia tapahtui? (laman vaikutus vai muu syy?)
- Muutosten vaikutus työmotivaatioon
 - Alkoiko työstä mennä ”maku”?
- Vapaa-aika
 - Liittyvätkö / liittyivätkö harrastuksesi läheisesti työhön?
 - Kuinka paljon työ vaikuttaa / vaikutti vapaa-aikaan? (kurssit, päivystykset?)

Ajatukset nyt

- Miltä nämä muutokset tuntuivat? Olivatko kaikki muutokset tarpeellisia?
- Millaista teleasentajan työ oli pahimmillaan? Entä millaista se oli parhaimmillaan?
- (Mikä sai sinut jättämään teleasentajan työt?)

- Pidätkö yhteyttä muihin teleasentajiin?
- Näkemykset työn tulevaisuudesta